

דוח הערכה: מרכזים למשפחות לילדים עם מוגבלות כחלק מרצף השירותים בשלטון המקומי

**דו"ח מחקר המוגש במסגרת מחקר הערכה לתוכנית:
מרכזים למשפחות לילדים עם מוגבלות במתכונת אזורית**

ביתא מחקר- ד"ר טלי-נוי הינדי וד"ר איילת גור

**מיזם משותף של אשלים ג'וינט ישראל ומשרד העבודה, הרווחה והשירותים
החברתיים**

אפריל 2021

תוכן עניינים

5	מבוא
5	מטרות הדוח
6	שיטה
7	חלק א: המרכז האזורי למשפחות לילדים עם מוגבלויות במ.א. עמק יזרעאל
7	1. המועצה האזורית עמק יזרעאל
7	1.1 סל השירותים והמענים במועצה
8	1.2 שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות
9	1.3 תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה
10	2. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים
11	2.1 כח אדם במרכז למשפחות
11	2.2 ביצועי המרכז למשפחות
12	2.3 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה
12	2.4 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות
13	2.5 התנדבות
13	3. אופן אספקת שירותי המרכז
13	4. ממשקים חיצוניים למרכז
14	5. אתגרים באספקת שירותי המרכז
15	חלק ב: המרכז האזורי למשפחות במ.א. עמק חפר
15	1. המועצה האזורית עמק חפר
16	1.1 סל השירותים והמענים במועצה
17	1.2 תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה
18	2. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים
18	2.1 ביצועי המרכז למשפחות
19	2.2 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה
19	2.3 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות
20	2.4 התנדבות
20	3. אופן אספקת שירותי המרכז
21	4. ממשקים חיצוניים למרכז
21	5. אתגרים באספקת שירותי המרכז
22	חלק ג: המרכז האזורי למשפחות במ.א. שומרון
22	1. המועצה האזורית שומרון
25	1.1 סל השירותים והמענים במועצה
26	1.2 שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות
26	1.3 תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה
27	2. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים
27	2.1 כח אדם במרכז למשפחות
27	2.2 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה
28	2.3 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות
29	2.4 התנדבות
29	3. אופן אספקת שירותי המרכז

29	ממשקים חיצוניים למרכז	4.
30	אתגרים באספקת שירותי המרכז	5.
32	חלק ד : המרכז למשפחות בחדרה	
32	חדרה	1.
32	שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות	2.
32	תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה	3.
33	המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים	4.
33	כח אדם במרכז למשפחות	4.1
34	עבודה בחירום- בתקופת הקורונה	4.2
34	עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות	4.3
34	התנדבות	5.
35	ממשקים חיצוניים למרכז	6.
35	אתגרים באספקת שירותי המרכז	7.
36	חלק ה : המרכז למשפחות בנוף הגליל	
36	נוף הגליל	1.
36	שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות	1.1
36	תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה	1.2
37	המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים	2.
37	עבודה בחירום- בתקופת הקורונה	2.1
37	עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות	2.2
38	ממשקים חיצוניים למרכז	3.
38	אתגרים באספקת שירותי המרכז	4.
39	חלק ו : המרכז למשפחות באופקים	
39	אופקים	1.
39	שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות	1.1
40	תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה	1.2
41	המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים	2.
41	כח אדם במרכז למשפחות	2.1
41	ביצועי המרכז למשפחות	2.2
41	עבודה בחירום- בתקופת הקורונה	2.3
42	עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות	2.4
43	ממשקים חיצוניים למרכז	3.
43	אתגרים באספקת שירותי המרכז	4.
44	פרק מסכם	
44	תפיסות רווחה במועצות אזוריות	
44	תצורת אספקת השירותים החברתיים	
45	תצורת אספקת השירותים של המרכזים למשפחות	
46	תפקוד המרכזים למשפחות בתקופה שבין אוגוסט 2020 לדצמבר 2020	
47	רב תרבותיות	
47	רב נכותי	
48	ממשקים חיצוניים	
48	שיתוף ציבור וקבוצת מנהיגות הורית	

49	התנדבות
49	אתגרים ותפיסת עתיד

מבוא

המרכזים האזוריים למשפחות לילדים עם מוגבלות מהווים תוכנית פיילוט עבור משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים, מרכז המועצות האזוריות וגיוינט אשלים, ומלווים על ידי מחקר הערכה החל משנת 2019. מטרת הפיילוט להתאים את מודל העבודה העירוני של המרכזים למשפחות לילדים עם מוגבלות לעבודה אזורית מיטבית, לתקף ולבסס מודל אזורי חדש. התוכנית פועלת בשלוש מועצות אזוריות: מ.א. עמק יזרעאל, מ.א. חפר ומ.א. אזורית שומרון. ועדת ההיגוי למחקר יצרה עבור מחקר זה קבוצת השוואה הכוללת שלושה מרכזים עירוניים בחדרה, נוף הגליל ואופקים.

הדוח הראשון במסגרת המחקר, 'תפקוד מרכזים למשפחות לילדים עם מוגבלות בתקופת הקורונה ותרומתם להפחתת המצוקה והגברת איכות החיים המשפחתית' (יוני 2020) עסק בתהליכי קבלת החלטות והתמודדות של עובדים ומשפחות בתקופת הסגר הראשון של הקורונה, וכן בתרומה המיטיבה של המרכזים למשפחות.

דוח הערכה זה הינו דוח שני אשר מתמקד בתפיסות רווחה במועצות אזוריות, בתצורת אספקת שירותי הרווחה ובממשק בין המרכזים האזוריים למשפחות לרצף השירותים העירוני או המועצתי הקיים.

מטרות הדוח

המרכזים למשפחות לילדים עם מוגבלות אשר הוקמו במועצות האזוריות הינם מרכזים צעירים אשר מספקים שירותים בצורה היברידית- קרי, התוכנית בחלקה כוללת מפגשים פסיים פנים אל פנים וחלק מתוכנית הפעילות נעשית מרחוק באמצעים טכנולוגיים שונים ואינה-פיסית.

יש מרכזים אשר פועלים מתוך המבנה המרכזי בו שוכנת המועצה האזורית, יש שמשתמשים במבני ציבור בישובים שונים באופן משתנה, ויש שאינם בעלי מבנה פסי והם ניידים במרחב ('foot loose').

לאור השונות בין המרכזים וההתפתחות הטבעית של השירותים בכל מרכז ישנו צורך לדייק את מודל המרכז האזורי ולבחון אילו רכיבים במודל קבועים ונדרשים בכל מרכז ואילו רכיבי פעילות גמישים.

דוח זה מתמקד בתפיסות הרווחה במועצות אזוריות ביחס למוגבלות בראייה ממוקדת משפחה, בתצורת אספקת שירותי הרווחה ואת הממשק שהם יוצרים עם פעילות המרכזים למשפחות, ובאופן ממוקד מטרות הערכה הן:

- לזהות תפיסות ועמדות כלפי פיתוח ואספקת השירותים למשפחות לילדים עם מוגבלות;
- לאבחן מהן תצורות העבודה המיטביות לאספקת שירותים אזורית;
- לבחון את שיטות השילוב והמעורבות של משפחות לילדים עם מוגבלות בפיתוח השירותים.
- לבחון את תפקוד המרכזים האזוריים.

שיטת המחקר שננקטה היא איכותנית, הנשענת על ראיונות עומק וניתוח תוכן. הראיונות עם 22 בעלי תפקידים ברשויות אשר לוקחות חלק במחקר התקיימו באופן מקוון, באמצעות אפליקציית זום (ראה טבלה 1: רשימת המראיינים). הראיונות הוקלטו והתכנים המרכזיים שעלו בראיונות חולצו וסוכמו. עבור כל מרכז נכתב דוח נפרד אשר מתמקד באתגרים הספציפיים שלו ולאחר מכן נכתב פרק משותף אשר מעלה את הסוגיות המשותפות לכלל המרכזים. הראיונות בוצעו בין התאריכים 15 בנובמבר 2020 ועד ה- 6 בינואר 2021.

טבלה 1: רשימת המראיינים

שם	שם משפחה	תפקיד	שם הרשות	מועד הריאיון
דליה	אייל	סגנית ראש המועצה	מוא"ז עמק יזרעאל	30 בנובמבר 2020
רון	שיזף	מנהל החינוך מיוחד באגף החינוך	מוא"ז עמק יזרעאל	29 בנובמבר 2020
לי	יהב	מנהלת האגף לשירותים חברתיים	מוא"ז עמק יזרעאל	6 בדצמבר 2020
גלית	שאול	ראשת המועצה	מוא"ז עמק חפר	4 לינואר 2021
עופרה	יוסף	סגנית מנהלת אגף חינוך	מוא"ז עמק חפר	27 בדצמבר 2020
גלית	גרופר	מנהלת האגף לשירותים חברתיים	מוא"ז עמק חפר	6 לינואר 2021
אסתי	אזולאי	ראש צוות, אגף רווחה	מוא"ז עמק חפר	6 לינואר 2021
יוסי	דגן	ראש המועצה האזורית שומרון	מוא"ז שומרון	תגובה בכתב
איל	בלוך	מנהל אגף חינוך	מוא"ז שומרון	24 לדצמבר 2020
סיגל	טובי	מנהלת האגף לשירותים חברתיים	מוא"ז שומרון	24 לדצמבר 2020
זיווה	הימברג	מנהלת האגף לשירותים חברתיים	חדרה	29 בנובמבר 2020
ענבל	וינברג	ראש מנהל חינוך	נוף הגליל	29 בדצמבר 2020
איריס	בורמיל	מנהלת אגף הרווחה	נוף הגליל	6 בדצמבר 2020
ישראלה		ראש צוות מוגבלות באגף הרווחה	נוף הגליל	6 בדצמבר 2020
סוזי	מרציאנו	מנהלת האגף לשירותים חברתיים	אופקים	6 בדצמבר 2020
שי	אלקלעי	מנהל המתנ"ס	אופקים	10 בדצמבר 2020
רוני	דויד	מנהלת מרכז משפחה	מועצה אזורית עמק חפר	16 בנובמבר 2020
ליאת	בן משה	מנהלת מרכז משפחה	מועצה אזורית עמק יזרעאל	16 בנובמבר 2020
אושרת	אודסר	מנהלת מרכז משפחה	מועצה אזורית שומרון	29 בנובמבר 2020
שרה	מייכור	מנהלת מרכז משפחה	חדרה	15 בנובמבר 2020
טל	טוויזר	מנהלת מרכז משפחה	אופקים	16 בנובמבר 2020
ערד	כהן	מנהלת מרכז משפחה	נוף הגליל	30 בנובמבר 2020

חלק א: המרכז האזורי למשפחות לילדים עם מוגבלויות במ.א. עמק

יזרעאל

1. המועצה האזורית עמק יזרעאל

המועצה האזורית עמק יזרעאל נמצאת במחוז צפון של משרד הפנים, משתרעת על פני 35 אלף דונמים (מתוכם 250 אלף דונם הם שטחים חקלאיים) וכוללת 39 ישובים בהם: 15 קיבוצים, 14 מושבים, 7 ישובים קהילתיים, 2 יישובי מיעוטים, שכונת משפחות בבסיס צבאי וכפר תקווה (כפר לאנשים עם מוגבלויות). המועצה גובלת ב- 26 רשויות מקומיות.

גבולות המועצה: בצפון - בקעת בית נטופה, במערב - שפרעם וגבעות אלונים, בדרום - נחל קישון ומושב היוגב ובמזרח - גזית ועין דור (ראה מפה).

על פי המועצה הלאומית לסטטיסטיקה (נכון לינואר 2021) המועצה מונה 40,000 תושבים, 9,500 בתי אב¹. האוכלוסייה במועצה האזורית נמצאת בגידול מתמיד. על פי דיווחי מחלקת החינוך כ- 400 ילדים נמצאים במסגרות לחינוך מיוחד, כ- 150 משפחות פעילות במרכז למשפחה.

1.1 סל השירותים והמענים במועצה

אחד התהליכים הבולטים במועצה האזורית היה התחזקות והתעצמות פעילות הישובים בשנים האחרונות והעברת סמכויות רבות לידי הישובים עצמם. הישובים החלו לעסוק במגוון סוגיות ונושאים ביניהם תעסוקה, יזמות, פעילות פנאי ועוד. המועצה האזורית זיהתה שעליה לתת מענים מותאמים יותר לפעילות המבוצעת בישובים ואף לשנות את תצורת אספקת השירותים שבעבר היתה מרוכזת בלב המועצה.

"מחלקת ישובים הייתה במשך שנים מחלקה של אדם אחד. בשנים האחרונות ובמיוחד בקורונה התחדד לנו שהישובים מצפים לליווי צמוד. הם נדרשים להתעסק בכל כך הרבה סוגיות ודורשים ליווי" (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל).

מועצה אזורית עמק יזרעאל פיתחה תפיסת אספקת שירותים חדשה המכונה 'אשכולות אזוריים' לפיה נחלקה המועצה לשלושה אשכולות: אשכול יישובי מרכז המועצה, אשכול צפוני ואשכול מזרחי (ראה מפה 1). על פי תפיסה זו ישנם הבדלים דמוגרפיים שונים בין האשכולות וצרכי קהילה שונים באופן הבא: האשכול הצפוני כולל יישובים קהילתיים רבים, אשר משופעים בילדים ונוער ובמבוגרים 'צעירים' שהם בני 50-70. באשכול זה עולה הצורך בשירותים כמו השכלת מבוגרים, פעילות לנוער, ולילדים צעירים. במרכז המועצה ישנה אוכלוסייה מבוגרת יותר הדורשת התייחסות ותוכניות לאזרחים ותיקים. האשכול המזרחי, אשר כולל יישובים סמוכים ל- 2 מועצות אזוריות נוספות, מקיים בעיקר שיתופי פעולה עם המועצות האחרות כמו שיתופי פעולה סביב בית הספר האזורי בגליל התחתון ובית הספר המונטסורי. שירותי המועצה, אשר בעבר סופקו ממרכזה, מקבלים תצורה שונה באמצעות שלוחות פיסיות ותוכניות באשכול הצפוני והמזרחי.

"לא כל השירותים צריכים להיות בתוך המועצה. התחילו לקום שלוחות בקצוות של המועצה. יש ערך מוסף לראיה האזורית" (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל).

¹ אוכלוסייה במועצות אזוריות - אומדנים ארעיים לסוף דצמבר 2020.

1.3 תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה

מועצה אזורית מספקת שירותים בתצורה דו-רובדית. משמעות הדבר שלכל ישוב יש עו"ס מרחבי אשר נותן מענה לכלל התושבים בבעיות רווחה, מייעץ לוועדים ולבעלי תפקידים במועצה כיצד כדאי לפעול בתחומי רווחה שונים ולעיתים אף מתווך לבעלי התפקידים ביישוב בעיות ספציפיות של משפחות. מבחינה סטטוטורית ישנם שירותים שרק המחלקה לשירותים חברתיים במועצה יכולה לספק ולכן שירותים אלה יינתנו רק במועצה וישנם שירותים שיסופקו על ידי הוועדים עצמם. ביישובים ישנן גם וועדות בנושאים שונים, לדוגמא ועדת רווחה, נוער, ותיקים. בעמק יזרעאל מבנים כעת את הוועדות לצרכים מיוחדים.

"השאיפה היא לייצר מנעד רחב של שירותים ולהנגיש אותם גם לתוך הישוב עצמו. ברמת פרט, קהילה, ולייצר מערכות תומכות. אנחנו נעזרים מאד בבעלי תפקידים, יש את יו"ר הועד שהוא משמעותי, ראשי הועדות, הם שחקנים משמעותיים להידברות. כל תהליך שנרצה לעשות, ברכת הדרך שלהם תעזור מאד. יש הבדל תהומי בין עיר לבין מרחב כפרי" (לי יחב, מנהלת מחלקת רווחה מ.א. עמק יזרעאל).

שירותי הרווחה ניתנים מינקות ועד זקנה. עם זאת הגישה במרחב הכפרי שונה ושמה דגש נרחב על 'אחריות חברתית' מתוך ערבות הדדית בין הקהילות, ובין הפרטים.

"ההתבוננות היא בשונה מהעיר, בשלושה מעגלים שאני רואה כל אחד מהם בנפרד וגם כאקוסיסטם של אחריות חברתית. מעגל פרט, מערכת וקהילה. כלל שאנחנו נטיב להבין בתוך ישוב את הבסיס של כל מעגל בנפרד, כך נוכל לסייע לפרטים ולקהילה וגם נוכל ליצר אחריות" (לי יחב, מנהלת מחלקת רווחה מ.א. עמק יזרעאל).

המחלקה לשירותים חברתיים משקיעה בהקמת מערכות תומכות למשל, מרכז לטיפול בפרט ובמשפחה שמהווה מענה טיפולי מגיל הנקות ועד זקנה. הטיפול מסובסד ומסופק באמצעות ארבע שלוחות- במרכז המועצה ועוד שלוחות ברחבי המועצה. כך גם לגבי מרכזים נוספים כמו המרכז לטיפול באלימות במשפחה או המרכז למשפחות מיוחדות. לאור הצורך שהעלה המרכז היזרעאלי למשפחות מיוחדות הוקמה יחידה לטיפול באדם עם מוגבלות ומשפחתו באגף קהילה ורווחה. תחת היחידה פועלת עו"ס מנהל מוגבלויות בהיקף משרה רחב יותר מבעבר ומסייעת לעו"ס המרחבית בצמתים חדשים עבור הילד/ הבוגר עם המגבלה. המרכז היזרעאלי למשפחות מיוחדות גם הוא שייך ליחידה ונותן מענה לבני המשפחה של האדם עם המגבלה. בנוסף היחידה אחראית על הקמת שירותים קהילתיים בתחום מנהל מוגבלויות.

משיחות עם גורמי רווחה עולה כי במרחב הכפרי ובמיוחד במושבים ישנה רגישות יתר לחשיפה של קשיים על ידי משפחות. בעלי התפקידים מעדיפים לטפל בקשיים של משפחות בתוך המושב. בנוסף לכך, תופעת ה- NIMBY² חזקה יותר ביחס למקומות אחרים במיוחד בנושאים קשים כמו אלימות במשפחה והתמכרות לסמים.

המועצה האזורית עמק יזרעאל מציגה תפיסה של מיקוד במשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים וזאת לאחר שנים רבות בהן ילדים עם צרכים מיוחדים קיבלו מענים מחוץ למועצה ולעיתים מגוון

² NIMBY (not in my backyard): נגד מיקום בחצר. NIMBY הוא כינוי להתנגדות של תושבים להקמתו של מוסד ציבורי בסמוך לביתם, מחשש שהדבר יפגע בערך בתיים ואורח חייהם.

המענים היה מצומצם מאוד. כמו כן, רווחת תפיסה שיש להתייחס לכל הילדים כבעלי צרכים מיוחדים ולתת מענים מותאמים כי ישנם הרבה יותר ילדים אשר זקוקים להתייחסות מיוחדת ממערכות תומכות כמו רווחה, חינוך ובריאות והם ילדים בעלי אפיונים שונים- מחוננים, ילדים עם אלרגיות וכדומה. מתארת זאת דליה איל, סגנית ראש המועצה:

"בתחילת הקדנציה שלי עשיתי דלת פתוחה. מתוך חמישים הורים שבאו הרוב היו הורים לילדים עם צרכים מיוחדים. כך הבנתי שאנחנו חייבים להתחיל לדחוף להם שירותים. האוכלוסייה הזו חווה קושי. מתעוררים כל בוקר לאתגר לא פשוט. הם רואים בזה פרויקט חיים. ואני רוצה מבחינתי שהשירותים יגיעו אליהם- לא במשיכה אלא בדחיפה. אני רוצה שיהיה שפע של שירותים. שיתלבטו בין פעילויות. שגם בכל פעילות ניקח בחשבון את הילדים עם הצרכים המיוחדים, למשל במרכז לחדשנות, רובוטיקה". (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל)

פיתוח שירותים לילדים עם צרכים מיוחדים ומשפחותיהם מתאפיין בשלושה רבדים:

- א. הקמת היחידה לטיפול באדם עם המוגבלות ומשפחתו במטרה לשפר את הממשקים בין הגורמים השונים לקידום אוכלוסייה זו:
"צריכים לייצר מענים רחבים, אבל גם דקים. לתת גם וגם. אנחנו מאד מאותגרים כי יש קשת אדירה של צרכים" (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל).
- ב. פיתוח מודלים של אספקת שירותים אחודים (אינטגרטיביים) למשפחות לילדים עם מוגבלות אשר נאלצים למצות את זכויותיהם מגורמים שונים:
"התקציבים מגיעים ממשרד הרווחה אבל מנעד הילדים הוא רחב וחלקם מקבלים מענה בחינוך. כל גוף רואה את האוכלוסייה שלו. את הלקוח זה לא ממש מעניין כל הסיפורים של רווחה וחינוך. התושבים רוצים לקבל את השירותים מהר וב-One stop shop (כל השירותים במקום אחד) ללא הפרדה בין לקות כזו לאחרת או בין נושא לנושא. (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל). לצורך זה נדרש לייצר מנגנונים חזקים בין ממשקים במועצה "אם מנהלת המחלקה יודעת מראש והיא צמודה למנהל הפרט בחינוך וממשקי העבודה צמודים אז אפשר לייצר ממשק עבור ילדים עם צרכים מיוחדים ולייצר שירותים" (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל).
- ג. בניית יכולות ואספקת שירותים in house
"בשנים האחרונות אנחנו רוצים לייצר את השירותים אצלנו ולא להפנות לרשויות אחרות (כמו שהיה בעבר עם מחוננים למשל). התפיסה שלנו בשנים האחרונות היא לזהות את הצרכים כמו מרכז גישור או מחלקת מתנדבים ולהקים אותם בתוך המועצה. העקרון השני הוא לא לסרב את השירותים שגם ככה קשה לצרוך אותם" (דליה איל, סגנית ראש מועצת עמק יזרעאל).

2. המרכז היזרעאלי למשפחות מיוחדות

"בהקשר לצרכים מיוחדים יש הרבה קבלה וצימאון. נסענו לעין אפק בקפסולות, ההיכרות עם כל משפחה ומשפחה ולחבר את השם לפנים, לילד ולילדה. זו הייתה חוויה מרגשת ויוצאת מן הכלל. אמרתי להם שמבחינתנו זו הזדמנות לשים את המשפחה במרכז, ולתת לה את מה שהיא צריכה. המשפחות צמאות. זה נושא שהוא בקונצנוז" (לי יהב, מנהלת מחלקת רווחה וקהילה).

2.1 כח אדם במרכז למשפחות

המרכז למשפחות הוקם בנובמבר 2019 ונקלטה מנהלת ב 100% משרה ועו"ס קהילתית ב 50% משרה. החל מפברואר 2020 הצטרפה רכזת אדמיניסטרטיבית ב 50% משרה.

2.2 ביצועי המרכז למשפחות

התקופה שנבחנה בסבב זה היא התקופה שבין אוגוסט 2020 לנובמבר 2020. יש לציין שבמהלך תקופה זו עבדו המרכזים תחת מגבלות התו הסגול לאור מגפת הקורונה. בתקופה זו חל הסגר השני שלאחריו נפתחו חלק ממקומות העבודה ומוסדות החינוך. יחד עם זאת, במהלך הסגר השני מסגרות החינוך המיוחד המשיכו לפעול כרגיל. המגבלות על מפגש פסי במקום סגור היו עד 10 אנשים בחדר, ועד 20 אנשים במקום פתוח. בתקופת נובמבר 2020 בוצע במחלקה לשירותים חברתיים מיון תיקים כללי.

"התאמנו פעולות לקורונה כמו קבוצות תמיכה ופנאי ונוצרה הזדמנות ליצירת פעילות אחרת של הבניית תשתית חדשה ויצירת דיאלוג ובניית שירותים עם המשפחות" (ליאת-מנהלת המרכז).

- הכשרה מעמיקה יחד עם יועצת ארגונית של 'הנהגת משפחות' של שש עשרה נשים החלה בפגישה פיסית, ועברה למפגשים מרחוק, ליצירת פרויקטים ישימים. הפרויקט היה גדול ממה שחשבו בהתחלה, כי אין מדובר רק בהפעלת הקבוצה אלא ביצירת פעילות חברתיות במטרה לקדם את האינטרסים של כלל קהילת המשפחות המיוחדות. הקבוצה עבדה בצוותי משימה על הקמת מרכז מיצוי זכויות ומידע, קבוצה לפיתוח מענים מותאמים וקבוצה שלישית בנושא העלאת מודעות.
- נבחנה אפשרות להקמת מועדון חברתי לבוגרי צמי"ד בסיוע מכינת חנתון. מדובר במועדון חברתי התנדבותי לבוגרים מעל גיל 21, אשר לא היה קיים קודם לכן. המשפחות הצביעו על היעדר מענה כזה.
- פעילות פנאי: יצאו 3 טיולים: עין אפק, כוכב הירדן וגן לאומי כורזים- נעשה במרחב הפתוח בקפסולות- נהנו כ- 50 משפחות.
- קבוצת וואטסאפ של משפחות- יוצא דף שבועי 'הכר את המשפחה' ליצירת קבוצה פונקציונאלית וחיבורים בין המשפחות.
- מיפוי צרכים בחברה הערבית על ידי סטודנטית לעבודה סוציאלית כדי להתאים את השירותים גם לחברה הערבית. באמצעות המיפוי פותחה הכשרה לרכזי חינוך, נוער וחינוך חברתי על שילוב ילדים עם צרכים מיוחדים בחינוך החברתי. כמו כן התקיים ערב "ארוחת איפתאר" בו בני הנוער ביישוב מנשית זבדה אירחו את המשפחות המיוחדות משני היישובים הבדווים בארוחה לסיום צום הרמאדן. המשפחות קיבלו שי מהמרכז היזרעאלי במטרה לקרבם לקהילת המשפחות.
- הוקם שולחן עגול בנושא צרכים מיוחדים במטרה לייצר שיתופי פעולה בין מחלקות המועצה. בהובלה והקמה של מנהלת המרכז היזרעאלי למשפחות מיוחדות ובשיתוף פעולה עם נציגות מהכשרת הפעילות החברתיות.

- "העמק השווה" – תוצר ההקאתון חינוכי בשת"פ עם מחלקת חינוך – מטרתו הוא יצירת מערך פעילויות מעשירות לתלמידי ויצו נהלל (תיכון רגיל) יחד עם ילדים בגילאי 15-25 עם מגבלה.

2.3 עבודה בחירום – בתקופת הקורונה

- התאמת הפעילות של המרכז למשפחות לילדים עם מוגבלויות בתקופה זו כללה:
- קשר טלפוני עם כלל המשפחות לילדים עם מוגבלויות לתמיכה, איתור צרכים והפנייה לגורם מקצועי בעת הצורך – ביצוע על ידי מנהלת המרכז.
 - עלון מידע והפעלה למשפחות ברוח התקופה ומשבר הקורונה – הפקה על ידי הרכזת האדמיניסטרטיבית, איסוף החומר על ידי העו"ס הקהילתית ומנהלת המרכז.
 - מתן מידע ועדכונים באופן רציף למשפחות (נהלי בריאות, זכויות, מוסדות חינוך, שירותי המועצה ועמותות) באמצעות מידע שוטף במיילים ובקבוצות ייעודיות בסלולרי – בוצע על ידי מנהלת המרכז.
 - הרצאות זום מותאמות לתקופת הקורונה – פורסמו לאורך התקופה למשפחות – ביצוע על ידי מנהלת המרכז.
 - שיחות טלפון עם הורים המעוניינים להיות פעילים במרכז – לאיתור צרכים ובניית תוכנית פעולה משותפת ביצוע על ידי מנהלת המרכז.
 - הקמת פרויקט התנדבות על ידי תלמידי מכינה³ – הדרכת והשמה של תלמידי מכינה ממכינת חנתון כחונכים מתנדבים בסיוע למשפחות לילדים עם מוגבלויות בתקופת הקורונה – באחריות משותפת של העו"ס הקהילתית ומנהלת המרכז.
 - הפקת סרטון סיכום קורונה לבני המשפחה – באחריות משותפת של העו"ס הקהילתית ומנהלת המרכז.
 - סרטון מעודד נשלח למשפחות בו מדברים כל המתנדבים של הילדים מהקייטנה המיוחדת. בעקבותיו נשלח למתנדבים סרטון משוב של הילדים.
 - טיול בקפסולות לעין אפק – תכנון והוצאת הטיול בהתאמה למתווה הקפסולות ולתו הסגול.

2.4 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות

הוקמה קבוצת מנהיגות למשפחות מיוחדות – ההכשרה החלה באוגוסט 2020. הקבוצה מלווה בהכשרה באמצעות יועצת ארגונית, מנהלת המרכז והעובדת הקהילתית. הפורום מונה שש עשרה אימהות פעילות. ההכשרה מתקיימת אחת לשבועיים בזום. כיום הקבוצה חולקה לשלוש קבוצות משימה:

1. קבוצה שעוסקת בפיתוח מענים
2. קבוצה שעוסקת בהעלאת מודעות
3. קבוצה שעוסקת במיצוי זכויות והנגשת מידע

³ המכינות הקדם צבאיות נועדו להכין בני נוער לקראת שירות צבאי מלא וכן לעודד התנדבות ליחידות קרביות, ליחידות מובחרות ולמסלולי פיקוד וקצונה. בני הנוער המצטרפים למכינה דוחים את שירותם, ומתגייסים לצה"ל כשנה מאוחר יותר.

בתום ההכשרה תקום קבוצת פעילים שתלווה את פעילות המרכז.

2.5 התנדבות

1. יצירת שיתופי פעולה עם מכינת חנתון- העו"ס הקהילתית יצרה קשר עם מכינה קדם צבאית במועצה במטרה לגייס מתנדבים עבור המשפחות בעיקר בתקופת הקורונה. תלמידי המכינה התנדבו בבתי המשפחות ולוו הדרכתית על ידי העו"ס הקהילתית. בימים אלו מפתחים מיון של פעילות התנדבותית של תלמידי המכינה לקראת שנה הבאה.
2. היכרות עם מאגר המתנדבים הקיים עם ילדים עם צרכים מיוחדים והגדלתו- מתקיים מאז הקמת המרכז ובאחריות העובדת הסוציאלית הקהילתית.

3. אופן אספקת שירותי המרכז

המרכז הוא מרכז משלים של המחלקה לשירותים חברתיים. המרכז נמצא בדיאלוג וקשר מתמיד עם המחלקה לשירותים חברתיים ופועל כערון דו-כיווני עם המחלקה לשירותים חברתיים. גם פיסית המרכז יושב בתוך המחלקה לשירותים חברתיים ואין לו מרכז פיסי נפרד.

"ליאת המנהלת היא חלק מהאגף רווחה. היא נוכחת בישיבות. יש לה שתי הדרכות- עם ראש הצוות שלה ואיתי. בהדרכה איתי אנחנו דנות בהלכה למעשה, איך מתקדמים עם תוכנית העבודה, מה עוד אפשר לעשות, נושאים רגישים פוליטית ועוד. עכשיו אנחנו מבנות את בניית המחלקה. כל מי שעוסקת במנהל מוגבלויות אנחנו נפגשות באופן תדיר להבניית המחלקה החדשה" (לי יחב, מנהלת מחלקת רווחה וקהילה).

המרכז פועל במטרה לקדם קהילות פונקציונאליות וגיאוגרפיות. קידום קהילות פונקציונאליות של משפחות לילדים עם מוגבלות נעשה באמצעות קבוצות תמיכה, קבוצות מנהיגות, קבוצות אחים, קבוצות נושא/תוכן. במקביל, המרכז פועל לקדם את מצבן של המשפחות בתוך הקהילות הגיאוגרפיות שלהן באמצעות הקמת ועדות לצרכים מיוחדים ביישובים המועצה או באמצעות עבודה מול ועדים שונים ביישובים.

"הייתי רוצה שהמרכז ינגיש את השירותים שלו בתוך היישובים, זה מורכב יותר מהמודל העירוני. בפנטזיה שלי לכל אשכול יהיה מבנה ושהוא יעסוק במגוון תחומים: אחים ל, סבים ל, מיצוי זכויות, סדנאות, הרצאות, יש אין ספור דברים שאפשר לעשות" (לי יחב, מנהלת מחלקת רווחה וקהילה).

המרכז פועל באופן היברידי- מקוון ופיסי. הפורמט המקוון נועד לתת מענה בעת הקורונה ובמקביל, ככל שניתן, המרכז מקיים פעילויות פיסיות בקפסולות על פי התו הסגול.

4. ממשקים חיצוניים למרכז

המרכז פועל בממשקים עם מחלקות המועצה ועם ועדים מקומיים, תוך יצירת שולחנות עגולים בהם מיוצגות המשפחות.

באופן טבעי בולט הממשק של המרכז עם אגף קהילה ורווחה. בימים אלו אגף קהילה ורווחה מתכלל הקמה של צוות מנהל מוגבלויות. ראש צוות (ר"צ) באגף תסייע בתכנון וסנכרון בין עובדת המתמחה בתחום השיקום שנותנת מענה לאנשים עם מוגבלות לבין המענים שנותן המרכז

למשפחות מיוחדות עבור משפחות להם ילד או בוגר עם מוגבלות. צוות זה אמור לסייע במענה שלם עבור המשפחה והאדם עם המוגבלות.

יחד עם זאת, בולט גם הממשק עם מינהל החינוך. מתקיימים מפגשים שוטפים עם מנהל החינוך המיוחד מאז הקמת המרכז ונקבע מנגנון קבוע למפגשים משותפים אחת לשבועיים. סונכרונו רשימות של ילדים עם צרכים מיוחדים המוכרים בשתי המערכות וישנה עבודה משותפת על הקמה והפעלה של צוות המשפחות המיוחדות במועצה.

"רוב השירותים עבור הילד או הבוגר עם המגבלה, היו קיימים גם לפני, אך הם לא היו מאורגנים כמו שהם היום. הם לא היו מסודרים כמו היום. היום זה מרוכז תחת אותו כובע, ורואים מה חסר, איזה מענים נוספים להכניס, למשל הרחבת של המועדונים, הכשרת פעילים, סנכרון מול הנוער (תנועות הנוער)" (רון שיזף, מנהל אגף פרט וחינוך מיוחד, אגף חינוך).

בשלבי הקמת המרכז וכחלק מתהליכי המיפוי התקיימו מפגשים עם בעלי תפקידים ביישובים: רכזי קהילה, מנהלי חינוך בלתי פורמאליים ופעילים חברתיים במטרה לזהות את הצורך בתחום זה ביישובים. בימים אלו מתקיים קשר עם יישובים במטרה להכשיר וועדי צרכים מיוחדים. התקיימה פגישה עם מחלקת ספורט במטרה לייצר שותפויות בהפקת פעילויות פנאי עבור המשפחות ופיתוח תשתיות ספורט ביישובים המותאמים גם לילדים עם צרכים מיוחדים.

שיתוף פעולה הדוק עם מחלקת יישובים במטרה להבנות מענים אשכוליים כדוגמת משחיקה לילדי צמי"ד בה הורים שיפעילו את המשחיקה יהיו הורים לילדי צמי"ד בוגרים אשר יעברו הכשרה של "הורה להורה" ויתמכו בהורים הצעירים.

ממשק חיצוני למועצה של המרכז למשפחות הוא פרויקט מכינת חנתון- פרויקט התנדבותי של מועדון חברתי לבוגרים עם צרכים מיוחדים בהפעלה והקמה של קבוצת תלמידי המכינה אשר הוסב להתנדבות במועדוניות.

5. אתגרים באספקת שירותי המרכז

אופיו של המרכז למשפחות משתנה בהתאם למדיניות הסגרים הנושמים. הסגר הראשון היה מאוד שונה מהסגר השני בשל העובדה כי מסגרות החינוך המיוחד לא פעלו. על כן המרכז שימש כערוץ העברת מידע מרכזי ועסק בעבודה פרטנית מול המשפחות. אופי הפעילות של המרכז בסגר השני השתנתה לטובת פיתוח תשתיות. תקופת הקורונה מדגישה אופנים שונים וערוצי פעולה שונים של המרכז בחירום. חשוב לתעד אותם ולפתח מודל פעולה דינאמי בחירום.

ההתמודדות העיקרית בסגר השני היא עם מגבלות התו הסגול אשר לפיהן נקבע איזו פעילות ניתן לבצע ומה לא ניתן לבצע. לדוגמא, לא נפתחו קבוצות טיפוליות במהלך התקופה של הסגרים הנושמים. כמו כן, פעילות הפגה ופנאי מאוד מצומצמת בגלל העלויות הגבוהות שמשיית התו הסגול על ההפעלה. יתרה מכך, העבודה בקפסולות מצמצמת את הצורך בעבודה מול מתנדבים.

במהלך תקופת ביצוע הערכה, בולטת עבודה משמעותית על תשתיות, במיוחד יצירת שולחנות עגולים בנושא צרכים מיוחדים במועצה, עבודת פיתוח בנושא מודעות והסברה עם ועדים מקומיים וקבוצת מנהיגות. מנהלת המרכז מזהה בתקופה זו חלון הזדמנות להכשרות של וועדות לשילוב ילדי

צמי"ד עבור נציגי החינוך הבלתי פורמאלי ביישובים. עבודה על תשתיות מצריכה התערבות עמוקה של מנהלת המרכז ותשומות זמן רבות.

האתגר המרכזי בתקופה זו הוא הקושי לבצע עבודת תכנון ארוכת טווח כאשר המגבלות משתנות כל הזמן.

חלק ב: המרכז האזורי למשפחות במ.א. עמק חפר

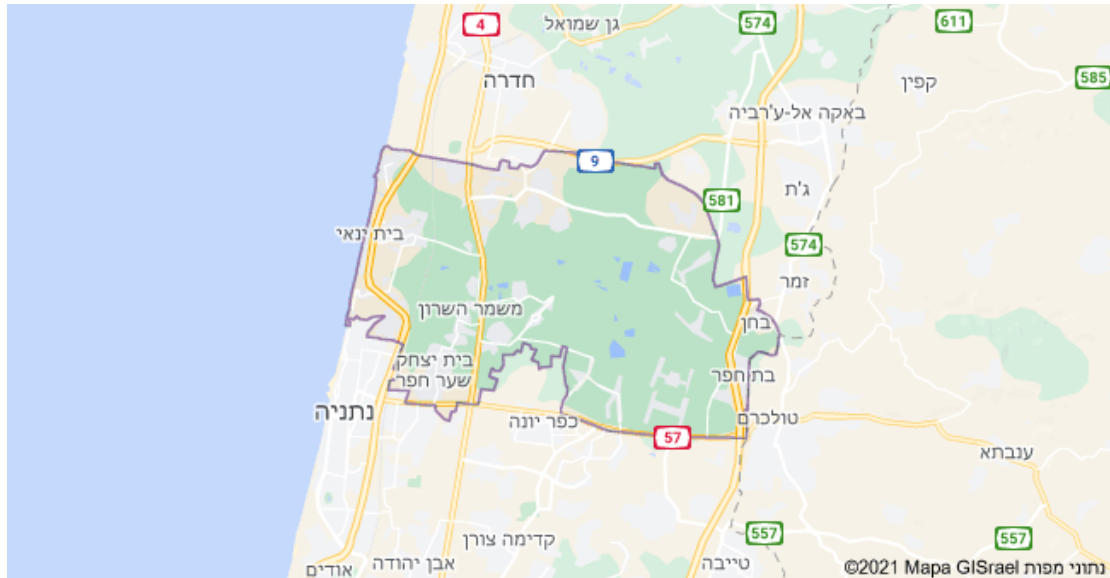
1. המועצה האזורית עמק חפר

המועצה האזורית עמק חפר הוקמה בשנת 1940 והיא המועצה האזורית הראשונה בישראל. המועצה, הממוקמת בחלקו הצפוני של אזור השרון, היא הרשות היחידה בארץ שגבולותיה פרוסים מהקו הירוק עד לחופי הים התיכון. המועצה מהווה מרחב כפרי במרכז הארץ בין מרחבים עירוניים (נתניה וחדרה), ומשתרעת על כ-130,000 דונם. בשטחה קיימים 41 יישובים - 27 מושבים, 8 יישובים קהילתיים ו-6 קיבוצים. בעמק חפר מתגוררים כ-43,000 תושבים, כ-11,200 בתי אב.

גבולות המועצה: בדרום - נתניה, צמות השרון, כפר יונה ומועצה אזורית לב השרון; בצפון - חדרה, אליכין, בית אליעזר ויישובי המועצה האזורית מנשה; במזרח - יישובי המועצה האזורית מנשה, יישובי המועצה האזורית "זמר" וטול כרם; במערב - הים התיכון (ראה מפה 2).

לצד אוכלוסייה מזדקנת, מגיעה למקום אוכלוסייה צעירה, בעיקר ממימוש שכונות הרחבה ברוב המושבים ובהקמת היישוב הקהילתי בת חפר.

מפה 2: מפת המועצה האזורית עמק חפר

1.1. סל השירותים והמענים במועצה

מרחב המועצה, כמו המרחב הכפרי בכללותו, חווה בעשור האחרון שינויים מפליגים במגוון תחומים אידיאולוגיים, כלכליים, תעסוקתיים וחברתיים. בתוך שינויים אלה ניתן למנות את צמצום התעסוקה בחקלאות ושינוי מבנה התעסוקה ביישובים הכפריים, הפרטות בקיבוצים, פיתוח מאסיבי ובינוי, הזדקנות האוכלוסייה בכפר מול הקמת יישובים חדשים ופיתוח הרחבות קהילתיות, ועוד. כל אלה התרחשו בד בבד עם העלייה הכללית שחלה ברמת החיים והתגברות הדרישה מצד תושבים מקומיים לאספקת שירותים מגוונים ומשופרים, ולאיכות חיים גבוהה⁴.

נוסף על תהליכים אלה, מתמודדת מועצה אזורית עמק חפר עם איומים חוזרים ונשנים מצד הרשויות העירוניות הגובלות בה, המעוניינות להרחיב את שטחן על חשבון שטח המועצה. זאת ועוד, מיקומה במרכז הארץ הופך את המועצה לפרוודור של תשתיות לאומיות, קיימות ומתוכננות, ביניהם כבישים ארציים, מסילות ברזל, רשת חשמל ארצית ועוד⁵.

המועצה חרטה את החזון הבא :

"עמק חפר יהווה "ריאה ירוקה" במרכז הארץ בהיותו מרחב בר קיימא, כפרי, חקלאי, יצרני, ירוק ונקי, תוך שמירה על איכות חיים גבוהה, מערכת חינוך מיטבית, ופיתוח של מערך שירותים איכותי לתושביו"⁶.

ובתוכו הוא מדגיש את העקרונות הבאים :

עמק של שילוב – דאגה למילוי צרכיהם של בעלי צרכים מיוחדים ביישובים בתחומי המגורים, התעסוקה והחברה. התאמת מבנים, מתקנים ופעילויות.

⁴ אורבניקס. (2010). תוכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא מועצה אזורית עמק חפר. <https://www.hefer.org.il/Media/Doc/tochnit/%D7%AA%D7%9B%D7%A0%D7%99%D7%A%D7%94%D7%90%D7%91%D7%A1%D7%95%D7%A4%D7%99%2018.5.2010.pdf>

⁵ אורבניקס. (2010). תוכנית אסטרטגית לפיתוח בר קיימא מועצה אזורית עמק חפר. <https://www.hefer.org.il/Media/Doc/tochnit/%D7%AA%D7%9B%D7%A0%D7%99%D7%A%D7%94%D7%90%D7%91%D7%A1%D7%95%D7%A4%D7%99%2018.5.2010.pdf>

⁶ שם, עמוד 12.

עמק חפר כקהילה נגישה- נגישות למידע, נגישות למוקדי חברה ותרבות, נגישות לתשתיות ומבנים לכלל תושבי העמק.

המועצה עובדת בשיטה דו-רובדית. המועצה מספקת שירותים אזוריים לכלל הישובים והישובים הנכללים בה רשאים באמצעות הוועדים המקומיים לספק שירותים בתחומים אשר נהנים מ'קרבה לתושב'.

אספקת השירותים היא כלל מועצתית אך מודלים אשר מפותחים במועצה עוברים התאמה בכל ישוב והם מאופיינים בדיפרנציאציה גבוהה. לדוגמא, בתקופת הקורונה נעשה חיבור בין חינוך פורמאלי ללא פורמאלי לבני נוער באמצעות פלטפורמה של מרכזי פעילות יישוביים אשר הותאמו לצרכי כל ישוב. "לכל שירות אנחנו מייצרים מודל דיפרנציאלי" (גלית שאול, ראשת המועצה).

ראשת המועצה שמה דגש מיוחד על תהליכי שיתוף ציבור, שיתופיות, שקיפות ומעידה כי מרבית הצרכים מגיעים מהשטח. "פניות התושבים מגיעות אליי באמצעות המוקד לחדר. שאלונים, שיחות עם ועדים על נושאים שונים, עבודה של מחלקת ישובים עם איסוף צרכים רלוונטיים, לפעמים יזום סביב פרויקט ספציפי" (גלית שאול, ראשת המועצה).

מנהלת החינוך שמה בראש סדר העדיפויות את נושא הפרט אשר בליבו החינוך המיוחד ושילוב ילדים עם צרכים מיוחדים כאשר התפיסה רואה את הילד והמשפחה במרכז. מתארת זאת סגנית מנהלת אגף החינוך, עופרה יוסף :

"כמנהלת בעבר של בית ספר לחינוך מיוחד בחטיבה ובתיכון תמיד הכרתי בחשיבות ההיכרות עם המשפחות אבל היום אני נפגשת עם אותם ילדים ומשפחות בצומת משמעותית במקומות של גילוי אבחנה, תהליכים של ידיעה/השלמה ואבל. רואה את עצמי מלווה לאורך כל הרצף. מביאה תפיסה של מקום שהוא נגיש להורים. מלווה משפחות בצמתים מורכבים ומאתגרים של התמודדות וקבלת החלטות".

1.2. תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה

מועצה אזורית עמק חפר בולטת מאוד בתפיסת רווחה רחבה והכללה של אנשים עם מוגבלות. מושם דגש על עבודה קהילתית וקידום אוכלוסיות למעורבות בקהילה.

"עבודת הרווחה היא מאד בפן הקהילה (כמובן גם בפרטני). גם בתפיסה האישית שלי היא מאד משמעותית. גם בתפיסת המועצה. זו החוזקה שלנו, החוסן הקהילתי, אנשים מעורבים, לוקחים חלק. המנהיגות הקהילתית מקדמת את הדברים ולוקחת אותם קדימה. יש לכל אחד את המקום שלו ואנחנו כקהילה גדולה. אנחנו לא לבד בבתים שלנו, בקהילה שלו, אלא יש את המועצה כגשר לכולם" (גלית שאול, ראשת המועצה).

בעמק חפר פועלות שלוש פנימיות טיפוליות של משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים וילדים בסיכון מכל הארץ מגיעים אליהן. המפגש עם ילדי הפנימייה והטיפול בצרכיהם מתקיים באמצעות מחלקת הפרט במנהלת החינוך אשר דואגת להשמה של ילדי הפנימייה במוסדות החינוך.

אגף הרווחה והשירותים החברתיים פועל על פי חלוקה גיאוגרפית. לכל ישוב במועצה ישנו עובד/ת סוציאלי/ת המהווה כתובת ראשונה לכל פניה הן מהתושבים והן ממוסדות היישוב. כמו כן העובד/ת הסוציאלי/ת מאתרים ויוזמים התערבויות פרטניות או קהילתיות. השרות לתושב מתבצע באמצעות העובד/ת הסוציאלי/ת היישובי ובאמצעות יצירת מארג של שותפויות (שירותים

ממשלתיים ומועצתיים, תושבים, מגזר שלישי ועסקי) לשם פיתוח תוכניות ומענים רחבים למניעה וטיפול. ראשת המועצה מדגישה כי ישנו קושי לבסס שירות כלל מועצתי ולכן לעיתים שירותים ניתנים באשכולות או בתתי אזורים **אולם אין חלוקה קבועה**. יחד עם זאת, פעילות המרכז למשפחות נערכת כפעילות כלל מועצתית.

ראש צוות במחלקה לשירותים חברתיים מתארת את מבנה העבודה בצורה דומה: "אנו מחולקים כך שלכל ישוב יש עו"ס שמטפל מלידה עד זיקנה. לכל עו"ס יש מספר ישובים. בנוסף, לכל עו"ס יש תפקיד/ התמחות. כראש צוות יש לי תשעה עובדים שחמש מהן יש להן ישובים ותפקידים. ובנוסף יש ארבע עובדות קהילתיות. העובדות הקהילתיות מנהלות את ש.י.ל, את תחום ההתנדבות וכדומה. אני נעה על פרטני ועד קהילתי". ראש הצוות מתארת את ההתמודדות עם החיסרון לקוטן (מספר משתתפים פוטנציאליים מצומצם לשירות) כאתגר משמעותי ביותר של המחלקה לשירותים חברתיים, אשר מקבל מענה בתקציבים תוספתיים להסעות או בשכנוע של המשתתפים להגיע בכוחות עצמם למקום השירות. לאור העובדה כי תושבי המועצה הם בחתך חברתי כלכלי גבוה, ברוב המקרים אנשים מגיעים בכוחות עצמם, ולעיתים גם משלמים על שירותי המועצה.

ראשת המועצה מספרת על תפיסת השילוב של אנשים עם מוגבלות ובני משפחותיהם "הגיוון נוכח גם בספורט. לא יכול להיות שנעשה ספורט ואנשים עם מוגבלות לא יקחו חלק בזה. אנחנו משקיעים בזה הרבה כסף. יש לנו את תנועת הנוער כנפיים של קרמבו. תנועת הנוער השמינית שלנו בעמק. עושים עבודה מופלאה. אחד הסניפים החזקים במועצות האזוריות. אנחנו כל הזמן חושבים על עוד ועוד שירותים. למשל, הקמת בית לבוגרים עם מוגבלות".

נושא השילוב בתנועת הנוער מקבל משמעות חזקה במועצה. מתארת זאת ראש הצוות במחלקה לשירותים חברתיים: "המקום שהיה קשה הוא שילוב של ילדים עם צרכים מיוחדים בתנועת הנוער. תנועת הנוער בעמק מאוד משמעותית. אם אתה לא משולב בתנועה אז אתה אוטוסיידר. אנו מחברים בני נוער בפינצטה מול מדריך ומתנדב כדי להיות חלק מחברת הנוער".

בשונה מהמרחב העירוני, ראשת המועצה מתארת מצב בו השירותים מופעלים על ידי עובדי המועצה בעזרת מתנדבים "בעיקר על ידי אנשים בפנסיה שפועלים למען האחרים, שפחות פנויים לזה. אין הרבה עמותות במרחב הכפרי אך יש המון מתנדבים. הכוחות הם בעיקר מקומיים. בשכר או בהתנדבות. בתוכנית 'שווים בספורט', חוץ מרכזת בשכר, כולם בהתנדבות ועכשיו הקמנו את ש.י.ל".

2. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים

2.1 ביצועי המרכז למשפחות

המרכז למשפחה החל לפעול בנובמבר 2019 ועסק בעיקר בתכנון והקמה. חצי שנה לאחר ההקמה מנהלת המרכז התחלפה ואז נכנסה לתפקיד הרכזת הנוכחית. לאור החלפת הרכזות, השלב ההתחלתי של המרכז ותקופת הקורונה, לא נוצלו תקציבים רבים על פעילויות ולא הורגשה בעיה תקציבית במרכז. המרכז פועל במסגרת התקציב שהוקצה לו. עבור השתתפות בפעילויות מסוימות כמו סיורים וסדנאות המרכז גובה תשלום סמלי.

מנהלת המרכז הנוכחית נמצאת בתפקידה בתחום הצרכים המיוחדים כ-8 שנים והיא מיפתה להערכתה 80% מהמשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים. כיום היא מתרכזת במיפוי האחים בכל

המשפחות. היא מתוארת כציר מרכזי באגף הרווחה אשר עושה תפקיד רוחב מול כל העובדות הסוציאליות "מנהלת המרכז נותנת תפקיד רוחב באגף. לפני שהיא נכנסה לתפקיד הזה היא עבדה בנושא צרכים מיוחדים ולפני כן עבדה במוסד אבחון לכן היא יכולה לתת למשפחה שמגיעה הרבה מאוד הכוונה- היא ציר מרכזי". (אתי אזולאי, ראש צוות)

2.2 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה

באוגוסט נערכה פעילות סוף קיץ, סדנא לבני משפחה בחוות הנוי ופעילות יצירה. חלק מבני המשפחה הגיעו עם הילדים.

לאחר מכן, בתקופת הסגר בספטמבר 2020, קבוצת הפעילים שימרה מפגשים קבועים כל שבועיים בזום. ההורים לקחו חלק בשמירת הקשר עם משפחות המרכז. כמו כן, מנהלת המרכז המשיכה להעביר מידע באופן שוטף באמצעות קבוצת המייל.

במקביל, עלה רצון להמשיך להפעיל את המרכז בדגש על העלאת המודעות, ונערכו שתי הופעות לציבור הרחב באמצעות זום: הופעה של טל פרידמן והופעה של אבי נוסבאום. מיד לאחר הסגר נפתחה קבוצת תמיכה מיינדפולנס פרונטאלית בטבע בחוות הנוי.

2.3 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות

לפני הסגר צוות המרכז בנה תוכנית עבודה לפי הקטגוריות של מודל המרכז למשפחה (הפוגה, סדנאות וכו') יחד עם ההורים. ההורים החלו לפתח תוכניות עבודה רוחביות ולקחת בחשבון מענים שונים לפי גילאי הילדים וכדומה. כמו כן, תוכננה לקבוצת ההורים פעילות סדנאית לניהול כלכלת משק הבית לאדם עם צרכים מיוחדים.

כעקרון, בתקופת הקורונה יש מצד אחד פעילויות אד-הוק ומיידיות, ובין הסגרים מתוכננת חזרה לתוכנית העבודה הרגילה, אך לא תמיד זה מתאפשר.

המנהלת מתארת שינוי בתפקידה בסגר הנוכחי שאופיין כדומה יותר לעת שגרה כי מערכת החינוך המיוחד המשיכה לפעול והיה רצון להמשיך ולהפעיל את המרכז מרחוק. נעשו ניסיונות ליישם מענים תחת ההנחיות ולקחת בחשבון שישנה עייפות ממפגשים באמצעות זום.

ראש צוות במחלקה, מספרת שפעלה בעמק קבוצת מנהיגות הורית של ילדים על הרצף האוטיסטי שעבדו עימה כשלוש שנים ויחד איתם נפתח מועדון. העבודה עם הקבוצה 'תקשורתיים בעמק' המחישה שקיימים צרכים בשטח ושיש מקום חשוב למרכז למשפחות. כעת, שני נציגים מקבוצה זו אשר פועלת באופן עצמאי נמצאים בקבוצת המנהיגות החדשה של המרכז אשר נקראת 'מגוון'.

"אני יודעת שיש שם הורים לילדים עם מוגבלות שכלית-תפתחותית, רצף וגם שיקום אבל לא נפגעי נפגש כי הם לא אוכלוסיית המשרד. מבחינתנו זה פתוח וכל הורה יכול להגיע. היה ניסיון לשלב אח בוגר בקבוצה אבל אני לא בטוחה שזה הצליח. הקבוצה מונה 6-8 חברים. לא גדולה. עובדת איתם עובדת קהילתית. רוני היא עו"ס ובעלת ידע רחב אבל היא לא עו"ס קהילתי אז צרפנו עובדת קהילתית שעובדת איתה ב-קו" (אתי אזולאי, ראש צוות).

מתוארת עבודה קהילתית קלאסית שנעשית עם הקבוצה. הקבוצה אחראית לקביעת תוכנית העבודה ולהוצאתה לפועל. ראשת המועצה מתארת את הקבוצה כך: "קבוצה מצוינת. עצם קיום המרכז גורם להנכחה שלהם. מנהיגות רצינית מאד. זה לא אומר שלא צריך להשקיע בהם. הם

צריכים את החיבוק, את ההשקעה של הרצון, לחזק אותם בכל הזדמנות" (גלית שאול, ראשת המועצה).

מנהלת פרט באגף החינוך מתארת עבודה מאוד הדדית עם קבוצת ההורים, שמניעה ומובילה את המרכז. "המרכז ממש בחיתוליו והקבוצה עדיין אין לה משמעות מול הקהילה. יש הרבה דרך לעבור. הכרתי קבוצה מאוד מיוחדת של נשים. נשים עם הרבה אמביציה, חזקות ומיוחדות. שמחו על זה שהצטרפתי למפגשים אבל בינתיים אנחנו ממש בהתחלה. הקבוצה נבנתה עבור הורים לילדים מאוד מורכבים. אני חושבת איזו גדלות נפש של משפחה שמתמודד עם מצב כזה גם לרצות לתת. במיוחד אנחנו הורים משפחות חזקות עם אמביציה. אני לא יודעת כמה פניות יש להם. אני מבינה שאחד הדברים המרכזיים זה מנהיגות ההורים אבל מצד שני הם צריכים המון תעצומות כדי שהם יזמו. אולי אנחנו צריכים לפעול יותר כפרואקטיביים".

2.4 התנדבות

לא הייתה פעילות של מתנדבים בתקופה זו אבל היה איסוף של רשימות מתנדבים וקיים רצון להפעילם בהמשך.

3. אופן אספקת שירותי המרכז

ראשת המועצה מתייחסת לתפיסה האזורית של הפעלת המרכז באופן הבא: "התפיסה של המרכז למשפחה הייתה רלוונטית וראויה- גוף אחד שכולם יכולים להתחבר אליו, לא משנה איפה הם גרים. זה מתאים מאד למועצה אזורית. הם מרגישים לבד בישוב קטן. למרות הקורונה ראינו רצון גדול לחבור, ראינו את הצורך של המשפחות לקחת חלק, ראינו את הקשרים שנוצרו. בתקופה הזו זה מאד עזר" (גלית שאול).

מנהלת המרכז, מתארת את אופן אספקת השירותים של המרכז: "המרכז עובד בצורה אזורית ולא יישובית. המרכז הפיסי הוא בסיום שיפוץ ונמצא ברחבי המועצה אבל לא הייתה שם פעילות. מרבית הפעילות הייתה בחוץ ובמקומות שונים. לא קרה שמשפחה לא הגיעה לפעילות בגלל מיקום. כעת המרכז עובד בצורה היברידית ומפעיל שירותים באופן מקוון ושאינו מקוון".

כמו כן, עולה מהשטח ובהתאם לתפיסת השירות, שהמרכז למשפחה בעל אפיון רב-נכותי, ההורים בקבוצה הם הורים לילדים עם מגוון לקויות, אך הקבוצה הדומיננטית היא הורים לילדים עם אוטיזם.

ראש הצוות מתארת את אופיה הרב-נכותי של הקבוצה: "ברגע שהמפגש הוא ממקום ההורות ולא מהמגבלה או מהקשר אז זה טוב. יש קבוצת מיינדפולנס של 11 משתתפים מכל הסוגים ורוצים להמשיך אותה. הם גילו את המקום של ההורות. כשאתה מתמודד עם ילד עם צרכים מיוחדים אז יש דברים דומים מול הממסד". הקושי לשלב הורים לילדים עם לקויות שונות נמצא בפעילויות משותפות לילדים "זה בלט כשניסינו לעשות פעילות לילדים עצמם. קשה להורה לראות את הילד שלו עם ילד עם מגבלה שכלית כאשר לשלו אין בעיה שכלית. אבל לא היו לנו מספיק התנסויות כאלה".

בהתייחסות למודל של המרכז למשפחה עלה הצורך לתת גמישות לתקן של עו"ס קהילתי במקום רכוז התנדבות.

"אחת הבעיות היא שרכז ההתנדבות לא חייב להיות עו"ס. אני חושבת שבשלב ההבניה צריך עובד קהילתי. אם יש כזה עם ידע של צרכים מיוחדים זה טוב אבל אם לא אז אין בכלל מתנדבים בשלב הראשון. צריך זמן עד שזה יהיה קהילתי. אם אני רוצה קהילתי במובן של שותפות עם הורים אז צריך להשקיע שם. לא מיד להפעיל מתנדבים ולהפיק דברים לבד, זה צריך להיות עם קבוצת ההורים. עובד קהילתי יכול להביא את זה. אם אני הייתי צריכה לתעדף אז עדיף עובד קהילתי וכשהשתית תעבוד טוב להחליף לרכז מתנדבים" (אתי אזולאי, ראש צוות).

ראשת המועצה מעלה שני נושאים לחשיבה עתידית בהפעלת השירות – הצורך במרכז פיסי נגיש שנמצא ליד שירותים דומים בתחום המוגבלות וכן הפעלת המרכז למשפחה במודל קבוע/יומי:

"הייתי רוצה בית פיזי. זה תנאי בסיסי. קהילות וקהילתיות יש, אבל מקום מכבד, מקבל שתמיד פתוח- זה משהו שיכול להיות משנה חיים. יכול להיות שזה יכול להיות לצד בית לחיים, בתוך בית ספר או בכל מקום. שמשפחות ידעו שתמיד נמצאים שם עבורם..."

"הייתי רוצה להפעיל את זה באופן קבוע יותר פעמים. לא רק סביב פעילויות. נגיד יום או יומיים בשבוע עם פעילות קבועה למרכז לא רק סביב נושאים. יש קהילה שצורכת את זה וההנהלה גם מאד מבינה את הנושא הזה".

ראש צוות חולקת תפיסת עתיד דומה: "בטווח של השנתיים אני רוצה מקום שפועל באופן קבוע. אנשים יכולים להגיע ולהיות שם. יש לנו מקום פיזי ששיפצנו. מקום פעיל אני מתכוונת שהתוכנית מותאמת לצרכים על דעת מי שנהנה מהשירות. ובית- מקום לבוא אליו כדי לקבל עבור עצמם".

4. ממשקים חיצוניים למרכז

ממשקי העבודה של המרכז וקבוצת המנהיגות מבוצעת בעיקר באמצעות שולחנות עגולים או ועדות עם מנהלי אגפים ברשות: ועדה לצרכים מיוחדים, ועדת נגישות. מנהלת המרכז פועלת בשני כובעים בשולחן, הן כמנהלת המרכז והן כמנהלת הצרכים המיוחדים. כמו כן יושבים נציגים של המרכז הקהילתי ושל אגף החינוך.

סגנית מנהלת אגף הרווחה מתארת את הממשק כך: "יש לנו שני פורומים קבועים – פורום פעילי מרכז המשפחה שהייתי בו כבר פעמיים במפגשים ויש משמעות לכך שאני שם; והפורום השני הוא הפורום לצרכים מיוחדים שמגיעים אליו ממספר מחלקות ואנחנו עוד בחשיבה איך לבנות אותו. מעבר לזה אין לנו פגישות קבועות על בסיס קבוע אבל יש לנו קשר סביב אירועים של המרכז למשפחה שאני עוזרת לרוני בהפצה שלהם, במסרים ובשיח. הקשר השני, אני שולחת אליה משפחות שאני פוגשת. בגלל הסיפור של האתיקה אני משגררת את זה. אני נותנת להם את פרטי הקשר שלה". עופרה יוסף, ס. מנהלת אגף חינוך מתארת את הממשק בין אגף החינוך למרכז למשפחה כך: "אני יוצרת קשרים של עבודה משותפת ורואה את עצמי בצומת משמעותית עם המרכז למשפחה. צינור שדרכו אפשר להגיע למרכז למשפחה ולקבל מענים גדולים יותר לצרכים קיימים כי הרבה משפחות לא מכירים את המרכז".

5. אתגרים באספקת שירותי המרכז

האתגר המשמעותי שציינה מנהלת המרכז הוא אופן ההפעלה מרחוק ותחת מגבלות התו הסגול שהקשו מאוד על הוצאת תוכנית העבודה לפועל.

"מנהלת מרכז שצריכה להפעיל מרכז חדש צריכה להמציא כל פעם פעילויות שונות והתקופה הזו מצמצמת מאוד את טווח האפשרויות" (רוני דויד).

אולם, ראשת המועצה מתארת אתגרים נוספים הקשורים בתצורת אספקת השירותים של המרכז למשפחות במועצה אזורית גדולה: (א) הרצון למקום פיסי; (ב) הסעות; (ג) חלוקת הישובים לגושים ואספקת שירותים באופן גושי בדומה לאספקת שירותי הרווחה האחרים ברשות.

"אנחנו חיים בעולם דל תקציבים. אנשים לא מבינים את המשמעות של פריסה כל כך רחבה. כל מה שאנחנו מקבלים, צריכים לחלק אותו. הרשות הזאת הייתה בגירעון. הלוואות גדולות שלקחתי. אין תקציב מדינה. תקופה מאד מורכבת מבחינה תקציבית. אני אומרת תודה על כל מה שיש לי אבל הייתי רוצה יותר. הייתי רוצה עזרה במקום פיזי. זה שמשרד הרווחה לא לוקח כלום בהיבט הפיזי. בניגוד למשרד החינוך. זה חיסרון. אם הייתה דרך לחבר את הגופים והקרנות. יש למשפחות צורך לצאת מהבית למקום מכבד. הרשות לא יכולה לשים על זה כסף, אין לה. צריך גם תקציב הסעות ואם רוצים קשר קרוב של המנהלת עם הישובים, צריך להוסיף עוד רכזת. היה צריך לחלק את המועצה, כמו בעבודה הרגילה שלנו, ולשים על כל כמה ישובים רכזת".

ראש הצוות, מציינת את האתגרים הבאים:

נגישות – "דווקא הזום כרגע הוא לטובתנו כי לא יוצאים מהבית. יש מגבלה לזום אבל זה מאפשר למועצה אזורית. הורים במקום לצאת בשמונה בערב מהבית ייפגשו מהבית".

חסרונות לקוטן – "מעט משתתפים מכל ישוב. בנושא ותיקים יש הרבה בכל ישוב אז בכל ישוב יש בית חם ורפרנט אבל כשיש בשוב 4-5 משפחות לילדים עם מוגבלות אז אי אפשר לייצר מענה יישובי. זה אתגר. יש לנו כמה שירותים שהם לכמה ישובים יחד".

העלאת מודעות ועבודה דו-רובדית מול ועדים – "מה אפשר לבקש מישוב? אנחנו לא עובדים ישירות מול התושבים אלא הוועדים ואנחנו מבקשים מישהו שיעבוד על זה. בצרכים מיוחדים מתפלאים כי אלו משפחות נורמטיביות שיש להן ילדים עם מוגבלות ובדרך כלל לא מבינים למה צריך שירותים כאלה".

חלק ג: המרכז האזורי למשפחות במ.א. שומרון

1. המועצה האזורית שומרון

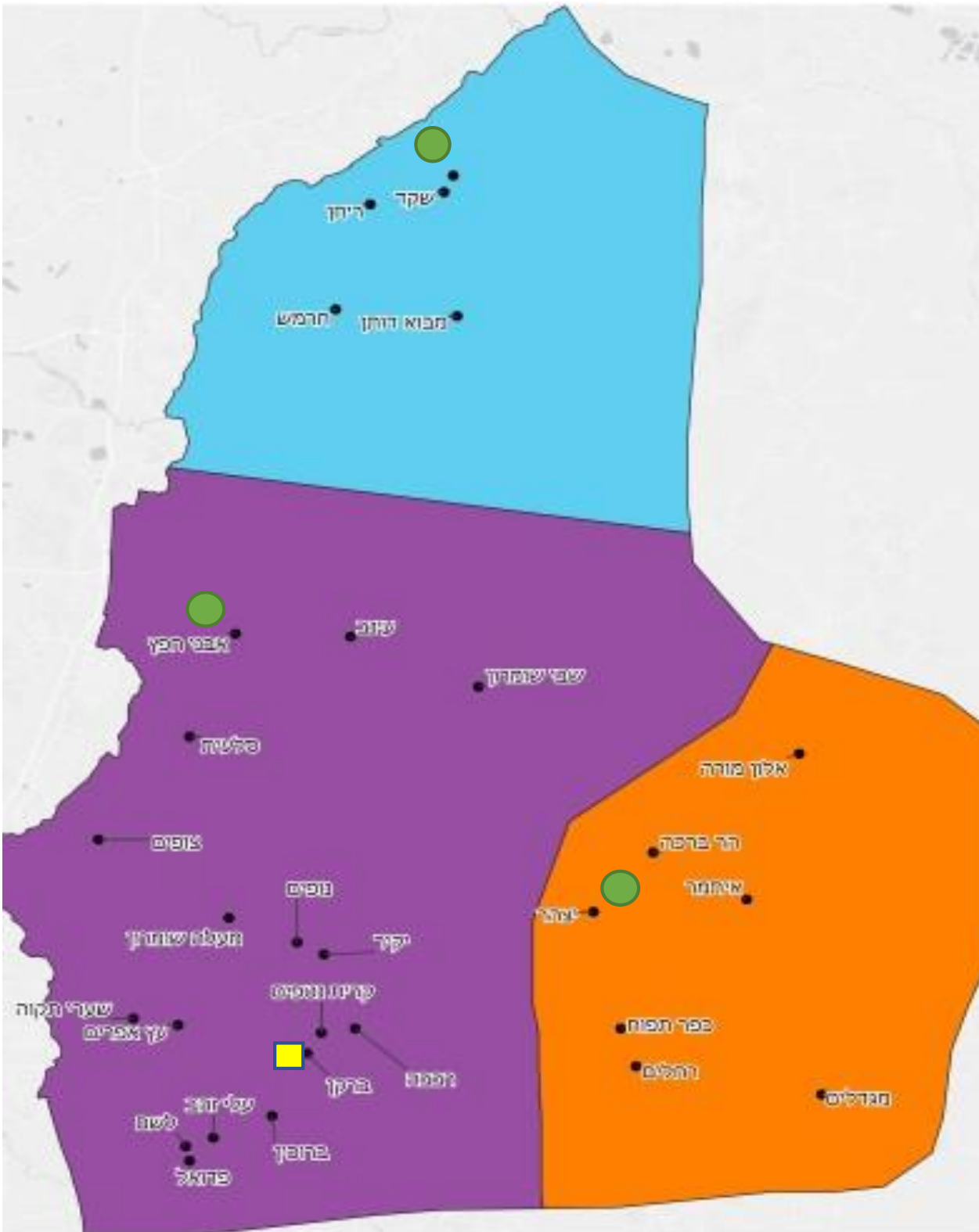
המועצה האזורית שומרון נמצאת באזור יהודה ושומרון משתרעת על פני 2800 קמ"ר וכוללת 33 ישובים. המועצה מהווה 12% משטח של מדינת ישראל.

גבולות המועצה: המועצה גובלת בצפונה במועצה אזורית הגלבוע, מ.א. מגידו ומ.א. עמק המעיינות. במזרח, גובלת עם מ.א. בקעת הירדן. בדרום במועצה אזורית מטה בנימין ובמועצה מקומית בית אריה. במערב, גובלת עם לב השרון, מנשה, עמק חפר, דרום השרון ועם העיר ראש העין. כמו כן גובלת בישובים אלפי מנשה, כפר קאסם ואורנית. העיר אריאל והמועצות המקומיות אלקנה, עמנואל, קרני שומרון וקדומים שוכנות בשטח המועצה. בתוך המועצה נמצאים גם ישובים פלסטינים רבים. היישוב הגדול ביותר בתחומי המועצה הוא שערי תקווה המונה 5000 תושבים. במהלך תוכנית ההתנתקות פונו ארבעה מיישובי צפון המועצה.

על פי המועצה הלאומית לסטטיסטיקה (נכון לינואר 2021) המועצה מונה כ- 47,000 תושבים.

במועצה אזורית שומרון בולטים במיוחד אתגרי אזוריות במובנים חברתיים, כלכליים וביטחוניים שיש לקחת בחשבון בעת תכנון אספקת השירותים. יישובי צפון השומרון המרוחקים סובלים מנגישות נמוכה מאוד והם מהווים פרודור נפרד שהציאה והכניסה אליו כרוכה בסיכון בטחוני. לצד ההיבטים הביטחוניים שיש להם השפעה על נגישות לשירותים, ישנה גם הבנייה של זהות ייחודית בקרב חלק מקהילות המקום. זהות זו קשורה לאמון הרופף של הקהילות מול הממסד אשר לא פעם מבטא גישה לאומתית כלפיהם, ששיאו בפינוי ישובים. כמו כן, לאוכלוסייה זו חיכוך מתמיד לטוב ולרע עם גורמי משטרה וצבא. חשוב לציין שישנה הגירה חיובית למועצה אזורית שומרון בקרב אוכלוסיות בעלות מאפיינים שונים אשר משנות את פני הקהילות. הגירה על בסיס אמוני אידאולוגי ובכלל הצביון הדתי, פחות דומיננטיים מבעבר.

מפה 3: מפת המועצה האזורית שומרון

מבנה
המועצה

מנהלת /
שלוחה

1.1. סל השירותים והמענים במועצה

יוסי דגן, ראש המועצה האזורית שומרון, מדגיש כי "המועצה פועלת לתת שירות ומענה מונגש לתושבים עם צרכים מיוחדים, באהבה, ברגישות ומתוך תחושת שליחות גדולה. אנו מאמינים, כי חברה איכותית נמדדת בפעילותה למען אנשים עם צרכים מיוחדים המתגוררים בה. המענה והשילוב של ילדים עם מוגבלויות בשומרון בלב הקהילה שלנו, זאת החובה והזכות האנושית שנפלה בחלקנו. המועצה פועלת ללא לאות לפתח מענים חדשים, לפתוח מסגרות חדשות בתוך השומרון ולתת שירות מקיף ופורץ דרך. בימים אלו אנחנו מסיימים לבנות את מבנה הקבע המרשים של מעון היום השיקומי בברוכין ובו ארבע כיתות רחבות ומותאמות, חדרי פיזיותרפיה, ריפוי בעיסוק ובריכה טיפולית. אנחנו מובילים חזון על הקמת יישוב משלב בגבעת שחרית לאוכלוסיות צרכים מיוחדים על כל הרצף מתוך אמונה בחיים משותפים ובזכותם של אנשים עם מוגבלויות לקבל את כל השירותים ברשות בה הם חיים".

סיגל טובי, מנהלת האגף לשירותים חברתיים מציינת את סל המענים הרחב, המקצועי והמתפתח הניתן למשפחות בשומרון דרך האגף: ארבע כיתות מעון יום שיקומי בברוכין, מועדונית שיקומית בפדואל, מועדונית שמע בברקן לגילאי יסודי, דירות לחיים ברחלים ובברוכין, עו"סיות מומחיות לתחום המוגבלויות שנותנות מענים לפרט ולמשפחה לצד המרכז למשפחה שנותן מעטפת שירותים להורים, לאחים ולסבים ולסבתות. נעשית עבודה קהילתית ביישובים לבניית תוכניות עבודה מקומיות לשילוב ולהסברה לרווחת המשפחות. כמו כן, מתוכנן לקום בקרוב מרכז יום טיפולי לבוגרים במרכז השומרון.

ההתייחסות לאספקת השירותים באגפיה השונים מחולקת לגושים. מנהל אגף החינוך איל בלוד מתאר זאת כך: " בדרך כלל משרדי הממשלה אינם מבינים במועצות אזוריות וקשה להם עם אזוריות. אנחנו מסתכלים על **חמישה אזורים** שאין בהכרח ביניהם רצף תנועתי. בצפון השומרון יש גוש שמנותק מהשומרון ואין כביש. כדי להגיע למועצה ברקן אני יוצא בכביש 5 לראש העין וחוזר. יש את אזור גב ההר שיש לו מאפיינים אחרים. מאלון מורה לברקן יש כביש ישיר והוא 'לא נעים' דרך כפר ערבי. לברקן זה 45 דקות נסיעה. יש עוד 3 גושים סמוכים. מרכז השומרון, מערב השומרון, וגוש נפרד צפון מזרח השומרון".

תחום החינוך שם דגש על פתרון פרטני לכל ילד בתחום של החינוך המיוחד אבל למעשה המענים המועצתיים נתקלים באתגרי נגישות ומשיתים על התקציב. "יש לנו בית ספר לחינוך מיוחד במרכז השומרון והוא לא נותן מענה לצפון השומרון ובקושי לגב ההר. גם מענים אחר הצהריים זקוקים לתחבורה. אני חייב הסעות ממוגנות ירי וזה מקפיץ את העלויות. אירוע של 10 אלפים שֶׁ הוא בעצם 7 אלף שֶׁ על הסעות. אנחנו לא נותנים מענה רחב אלא מקומית או גושית" (איל בלוד, אגף החינוך). בניית רצף השירותים עבור צפון השומרון המנותק סובלת גם ממורכבות חלוקת משרדי הממשלה למחוזות. הישובים הסובבים את צפון השומרון שייכים למחוז אחר כאשר המועצה שייכת למחוז המרכז ומציאת הפתרונות הופכת למורכבות יותר. "אנחנו צריכים לצאת מהקופסא ולתת מענה. לא דומה המענה בגוש אחד לגוש אחר" (איל בלוד, מנהל אגף חינוך).

תפיסת המועצה היא ליבון ומציאת פתרונות ברצף אחוד של חינוך ורווחה. בראיית החינוך השיח המשותף עם ההורים אשר מייצגים בעיות מערכתיות מסייעת מאוד ומפנה את הזרקור לנושאים שאינם מגיעים לשולחן החינוך, העומק במציאת פתרונות פרטניים

"מבחינתי זה שיש במועצה מרכז שצועק את הקול של ההורים לא כפרטני. זה אירוע משמעותי ואנחנו יכולים לחשוב על מענה. יש רשויות בארץ שהשיח הוא נפרד בין חינוך ורווחה וכאן זה לא עובד ככה. יש באג בליווי אז עובדים על זה יחד. בעיניי זו הליבה. הרבה פעמים הקול של ההורים מפוספס והם עוסקים בפרטני ובהישרדות היומיומית. חשוב שיהיה מישהו שירים את הקול שלך" (איל בלוד, אגף החינוך).

1.2. שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות

שיתוף הציבור נעשה באופן פרונטאלי ובשולחנות עגולים. עדיין אין במ.א. שומרון פלטפורמות דיגיטאליות לשיתוף ציבור אבל יש עובד ברווחה שסיים קורס תכנון מידע והתערבות (תמה).

"בתחום המוגבלות שיתוף ההורים מאוד חזק ואנחנו עובדים על זה בכל תחום. אנחנו עובדים עם פעילים בקהילות ועם קהילות. האג'נדה היא שאני לא יודעת מה טוב בשבילך.. בואו ותגידו מה אתם צריכים. אני נותנת שירות. גם בעוצמה אנחנו עובדים כך עם חד הוריות. סיימנו קורס של משפיעי מדיניות שעובדים עם ראש המועצה. בצרכים מיוחדים יש קבוצה מאוד פעילה". (סיגל טובי, מנהלת אגף רווחה).

תקציב המרכז נבנה יחד עם הפעילים והוא תרגום של מטרות המרכז- עבודת הפעילים, הקבוצות, המתנדבים.

"ההורים בונים את המענים מ- א ועד ת. אם הם בוחרים תוכנית והם שותפים גם בתקציב. הם מבינים שהם בוחרים ושיש תיעדוף. בבחירה של על מה עובדים השנה ולאן רוצים להביא את המרכז השנה. במידה ועולים צרכים נוספים מהשטח או מהפעילים, תפקידי מנהלת אגף לגייס את המשאבים כדי לאפשר לתוכניות החשובות האלו לקרות, כך פניתי למשרד ולרשות לקבלת תב"ר בזמן הקורונה בתוכניות שהיו קריטיות לקיום חיים תקינים לאנשים עם מוגבלות בתקופה הכי קשה שעמדה לפניהם." (סיגל טובי, מנהלת אגף רווחה).

"אנחנו מאמינים בעבודה עם פעילים כאסטרטגיה וכערך. חשוב לנו לתת להורים להחליט לגבי תוכניות שנוגעות להם, להיות חלק בקבלת ההחלטות על תוכניות המרכז ועל חלוקת התקציב, וכן זו אסטרטגיה נכונה שיוצרת, ביחד, שירות מדויק יותר, נכון יותר, וכזה שצורכים אותה באופן מקסימלי. ההורים הם חלק בלתי נפרד מהכח שמניע את המרכז ומקבלת ההחלטות. אנחנו לא מחליטים עבורם אלא איתם" (אשרת אודסר, מנהלת המרכז למשפחה).

1.3. תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה

המחלקה לשירותים חברתיים פועלת באמצעות שלושה צוותים גיאוגרפיים שבראשם עומד ראש צוות (מדר"צ): צוות מרכז וגוש מערב שומרון, צוות גב ההר, וצוות צפון השומרון שפועל כמו מחלקה קטנה בפני עצמה. בתוך כל צוות נמצאים כל תפקידי הליבה. לצידם יש התמחויות כמו התמכרויות, מוגבלויות, זקנה, אלימות במשפחה וכדומה. השירותים מסופקים בפרישה גיאוגרפית באמצעות מנהלות ברחבי השומרון העובדים הסוציאליים עוברים בין הישובים. לכל ישוב יש עו"ס מרחבי/עוס ישוב. המשרדים המרכזיים ממוקמים בישוב ברקן, שלוחות קיימות בגב ההר, באבני חפץ ובצפון השומרון. העובדים מגיעים לשלוחות והן מונגשות. שירותים כמו מרכז למשפחה או עוצמה מגיעים אף הם לשלוחות. קבוצות, סדנאות ואירועים מתארחים במועדוני היישובים

השונים על פי צורך, מתוך מחשבה של שיתוף התושבים וההנהגה כשותפים בתהליך ובסיפוק המענים.

אספקת שירותי הרווחה בדומה לשירותים אחרים שואפת להיות בשלוחות. מתאר זאת מנהל אגף החינוך: "אם המרכז מפעיל, עושה אירוע עם חנן בן ארי בצופים זה לא נגיש וקרוב לכולם. זה מחייב את המרכז לתת מענה שבסוף בכל פעם יהיה אירוע במקום אחר. אחד הדברים שנפתחו זה מרכזי ליבי עם הרווחה, מרכזי התנדבות של בני נוער בישובים לפעילות הפגה לילדים עם צרכים מיוחדים ומשפחות. בעיר הייתי פותח מרכז אחד וכאן יש 12 מרכזים. זה אתגר לפתח ככה שירותים. זה יושב על כסף. פוגשים את זה בחינוך, ברווחה ובחיבור ביניהם" (איל בלוד, מנהל אגף חינוך). "אני מרגישה שהקמנו לא מרכז למשפחה אחד אלא מספר מרכזים למשפחה. אנחנו נותנים מענה בארבעה גושי התיישבות: שער השומרון, מרכז השומרון, גב ההר וצפון השומרון. בתוכנית העבודה השנתית אנו מתכננים להקים מענה נוסף בגוש תאנים (אבני חפץ-עינב). בשל המרחק הגאוגרפי והקושי הבטחוני, בכדי לתת מענה מקיף ומלא- עלינו להגיע לתושב באופן אזורי וקרוב ליישוב". (אשרת אודסר, מנהלת המרכז למשפחה).

2. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים

2.1 כח אדם במרכז למשפחות

מודל המרכז האזורי למשפחות נבנה למעשה על בסיס המודל העירוני. מצב זה מתקיים כנראה באופן שגרתי ושירותים אינם נתפרים למידותיהן של מועצות אזוריות. מנהלת הרווחה, סיגל טובי, מתארת זאת כך: "אנחנו רגילים לעבוד באין מספיק הבנה והתייחסות מותאמת למועצות אזוריות וזו נקודת המוצא. יש להתאים את המודלים והשירותים העירוניים למועצות אזוריות ולא לעשות "העתק הדבק". עם זאת, אנחנו לא מחכים לשינויים, אלא לומדים לעבוד עם מה שיש להתאים את המענים לצרכי התושבים ולאופי הרשות, על ידי בניית מענים בשלוחות גאוגרפיות וגושי התיישבות".

בשיחת עומק על מבנה כח האדם של המרכז עולה שיש לחלק את תקציב המרכז ל-4 באופן הבא: צפון השומרון הרחוק שפועל כמחלקה נפרדת ממש שקרובה לאזור חדרה-עפולה, צפון השומרון הקרוב, מרכז המועצה ומערב, וגב ההר.

2.2 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה

בפרוץ מגיפת הקורונה במרץ 2020, תוכנית העבודה של המרכז למשפחה עברה שינויים והתאמות רבות לנוכח הגבלות משרד הבריאות. המרכז למשפחה שומרון נתן שירות רציף ומלא לאורך התקופה בתחום הפנאי, התמיכה, המידע וההתנדבות. לאורך הגל הראשון נשמר קשר טלפוני רציף עם המשפחות לתמיכה, איתור צרכים ואיתור משפחות בסיכון. במהלך הסגר יצאו עלוני מידע שבועיים, חולקו 220 ערכות יצירה, מפגשי תמיכה בזום, הפעלת בנות שירות ומתנדבים עבור המשפחות והפעלות מקוונות. כמו כן, המשיכו לפעול שתי קבוצות תמיכה לאמהות באמצעות אמנות שעברו לפעילות בזום.

באפריל, המרכז הפעיל מיזם ייחודי למשפחות בשם "מקום בלב"- במסגרתו התקיימו הפעלות למשפחות בשמונה אתרי תיירות במועצה במשך יומיים, תוך כדי הסגר הראשון.

נערכה פעילות קיץ להפגה ('קיץ מיוחד בשומרון') במהלך אוגוסט בהתאם להנחיות התו הסגול בקפסולות של 20 איש: פעילות משפחתית בפינת החי ברבבה, טיול עששיות זוגי בקיסריה, פעילות אתגרית בחווה בקדומים, סדנת אקרובאלאנס לאבות ובנים, פעילות בחוות גבעות עולם, סדנת שזירת פרחים לאימהות ובנות וסדנת נגרות לאחים מיוחדים.

מנהלת המרכז נכנסה לבידוד למשך חודש ימים. מיד אחרי החגים (באוקטובר 2020) החלו לפעול קבוצות: קבוצה להורים בעלי עסק עצמאי, קבוצת כתיבה לאחים, קבוצת צילום לאחים, קבוצת מיינדפולנס וקבוצת תמיכה להורים לילדים עם צרכים מיוחדים.

מרכז מיצוי זכויות למשפחות עם צרכים מיוחדים

במרכז מתנדבות תשע אימהות לילדים עם צרכים מיוחדים, שהוכשרו למתן מידע ומיצוי זכויות בנוגע לאגפי המועצה, חינוך, ביטוח לאומי, רווחה ובריאות. ניתן לפנות למרכז המידע בטופס מקוון דרך אתר המועצה. מתחילת השנה התקבלו במרכז למעלה מ-90 פניות בנושאי זכויות ומידע. בראשית השנה ערכנו למתנדבות סדנת אומנות בעץ להוקרה ותחזוקה. אחת לחודשיים מתקיים מפגש קבוצתי ללמידה, ייעוץ ותמיכה.

"הורים להורים": "הורים להורים" הינה תוכנית בה מתנדבים הורים לילדים עם צרכים מיוחדים, ומלווים משפחות מיוחדות בשומרון שזקוקות לכתף ותמיכה. דרך מפגשי ההכשרה נוצרה קבוצה מלוכדת ומשמעותית, שמעניקה תמיכה והעצמה גם למתנדבים עצמם. בתקופת הקורונה, מעבר למשפחות המלוות באופן תדיר, מתנדבי "הורה להורה" נרתמו לתת תמיכה וייעוץ למשפחות לילדים עם מוגבלויות שהיו בבידוד.

דוגמאות למענים להתמודדות עם הקורונה- בידוד וסגר:

ערכות למבודדים: כל משפחה מהמרכז שנכנסה לבידוד החל מספטמבר 2020 קבלה ערכת בידוד מהמרכז, שהכנו בשותפות עם ק"ל. הערכה מכילה חוברות וכלי יצירה, משחקים ופינוקים מתוקים. כמו כן, הוצעה לכל משפחה בבידוד משפחה מלווה מהמרכז. סה"כ חולקו כ-50 ערכות.

ערכות יצירה בעץ לסגר בסוכות: חולקו 220 ערכות יצירה בעץ עבור הסוכה, ב33 יישובים.

מיזם "שומרים על החינוך"- ליצנים רפואיים תושבי השומרון התנדבו לשיחות זום עם ילדים עם מוגבלויות ו/או אחיהם. השירות נתן מענה ל30 ילדים, פעם בשבוע.

סדרת הרצאות לסבים וסבתות בזום- התקיימו חמישה מפגשים לסבים וסבתות אליהם נרשמו 30 משתתפים מרחבי הארץ שנכדיהם מתגוררים בשומרון.

2.3 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות

במרכז למשפחה פועלות קבוצות משלושה סוגים:

פורום הורים שומרון: 8 זוגות הורים פעילים ממרכז השומרון- פגישות בזום אחת לשלושה שבועות.

קבוצות פעילים מקומיות: קבוצות פעילים אזוריות/מקומיות שנפגשות אחת לחודש בזום: קבוצת פעילים בת ארבע נשים בצפון השומרון שמתכנסת בשקד לחשיבה וארגון פעילות אזורית, וקבוצת פעילים בת 11 הורים תושבי שערי תקווה שפועלת לשינוי עמדות ופעילות מקומית. בוצע שינוי בהרכב הקבוצות בעקבות ההתמודדות עם הקורונה.

"אחי מיוחד": קבוצת פעילים המורכבת מאחים לילדים עם צרכים מיוחדים בכיתות ט'-י'. קבוצת הפעילים מונה 8 נערים ונערות ונפגשת במועדון יקר.

קבוצת מנהיגות הורים (פורום הורים שומרון) הוא פורום שפועל במשך שנים. במהלך תקופת הסגר נפגשו בזום. שאר הקבוצות התרופפו ולא הצליחו להיפגש. כתוצאה מכך התבקשו חלק מהמשתתפים להתחלף ואכן חצי מהמשתתפים התחלפו. המפגשים הראשונים החלו באוקטובר 2020 אך בקושי רב בשל איזון עבודה-בית. החוזה עם הפעילים נבדק כל פעם מחדש. הקבוצות האחרות פועלות באופן מקומי.

מנהל אגף החינוך מתאר את הדיאלוג המתקיים עם ההורים ושילובם בשולחנות עגולים של המועצה: "יש כל הזמן שיח ודיוק של הדברים. יש ועדת היגוי למרכז למשפחה שמביאים קולות. יש שיח פורה סביב השולחן גם של ההורים. המועצה מאוד קשובה למקום הזה. יש אתגרים גם בגלל הגיאוגרפיה. אני יכול להגיד שאני רואה את זה במרכזי מיצוי זכויות, ליבי וכו' ואנחנו מתאימים את זה לכל גוש. יש כל הזמן חשיבה כזו" (איל בלוד, מנהל אגף החינוך).

2.4 התנדבות

במרכז למשפחה שומרון פועלים מתנדבים בשלושה תחומים:

- תוכנית "הורים להורים".
- מרכז מיצוי זכויות.
- מתנדבים לאירועים למשפחות. את דוכני ההפעלה לילדים, הרישום וההרצאות מפעילים מתנדבים מהיישובים. (לדוג' בפעילות בפינת החי ברבבה, המקום פעל בהתנדבות, וכן בני נוער שהפעילו תחנות יצירה ומשחק).
- בקורונה הופעלו בנות שירות בקרב המשפחות.

3. אופן אספקת שירותי המרכז

בתקופת הקורונה פעילות המרכז הפכה להיברידית. מרבית הפעילויות והמפגשים הם בזום. כאשר ניתן, נעשית גם פעילות פיסית בקפסולות. אופן זה של פעילות מקל מאוד על המרכז שבימי שגרה פועל באופן גושי- קרי, פעילויות אזוריות ו/או מקומיות של הפגה מתוכננות כל פעם עבור גוש ישובים אחר (בהתאם למפה מעלה) והן נודדות ממקום למקום. יחד עם זאת, העבודה בקפסולות והעבודה הגושית יוצרת עומס תקציבי ומעלה שאלות של כדאיות כלכלית, לדוגמא טיולים בקפסולה של 20 איש הינם יקרים ומעמיסים מאוד על התקציב.

4. ממשקים חיצוניים למרכז

המרכז למשפחה הוא שירות עצמאי אבל מתקיים חיבור אינטנסיבי ויומיומי עם צוותי הרווחה. מנהלת המרכז לוקחת חלק במדור לעבודה סוציאלית קהילתית; וכן היא נמצאת בצוות פיתוח שירותים לאנשים עם מוגבלויות. מנהלת אגף רווחה מציינת כי העבודה שהמרכז למשפחה נמצא באופן זמני יחד עם הרווחה משיא רווח למחלקה לשירותים חברתיים ולמרכז. בעתיד המרכז יעבור לפעול במבנה עצמאי שנמצא בשיפוץ (גן ילדים). צוותי הרווחה שותפים ומעודדים את הפונים להגיע ולהשתתף באירועי המרכז. הצוות מגיע בעצמו לאירועים ולמפגשי הקבוצות. יש שותפות מלאה של הצוותים הגיאוגרפיים.

המרכז נמצא בממשק עם אגף ישובים ועם אגף החינוך. פרויקטים שנערכו עם אגף יישובים ואגף החינוך הם: ליבי, שבוע מודעות, פעילות פנאי ופעילות משותפת של ישיבה תיכונית ובית ספר לחינוך מיוחד יחד עם ההורים.

מנהל אגף החינוך מתאר את הדינאמיקה עם פורום ההורים כשיתופית "פעם אני מוביל ופעם הם מובילים. מקבלים החלטות יחד בשולחן עגול". מנהל אגף החינוך מציין כי נציג ההורים שפועל עם אגף החינוך הוא אב לילד עם צרכים מיוחדים ושנושאים רבים מועלים במליאת הוועדה. בהיבט הישובים, קיימים הבדלים בין הישובים בתחום הצרכים המיוחדים. יש ישובים מאוד פעילים אשר מארגנים שירותים רבים כמו קייטנות וקהילות מאמצות ויש ישובים שבהם משפחות עדיין נלחמות על זכויות בסיסיות כמו שילוב ילד בבית ספר של החגים.

מנהל אגף חינוך מתאר את תרומתו של המרכז לבניית קהילה פונקציונאלית להורים לילדים עם מוגבלות שסובלים מתלישות מסוימת: "במועצה אזורית יש מציאות. ילדה עם פיגור עמוק לומדת כנראה בבית איזי שפירא ברעננה. בכל השומרון יש 20 ילדים כאלה. הם מפוזרים ב-36 ישובים מהמועצה. היא לא חיה עם הילד שנמצא בישוב אחר והיא לא תבנה איתו קהילה. פה תפקיד המרכז לנסות לאסוף אותם. היא לא מחוברת לקהילה של איזי שפירא כי היא לא גרה ברעננה. לקהילה שלה בישוב היא לא מחוברת כי אין עוד ילדים דומים. היא תלושה. לתת לה את הקהילה שאין לה. זה אפשרי ואם יהיו שלוחות זה יהיה יותר אפשרי".

התרומה השנייה שצוינה היא העלאת המודעות לתחום הצרכים המיוחדים ולשילוב משפחות בחיי הקהילה הגיאוגרפית: "התפקיד השני של המרכז למשפחה הוא לתת למשפחה תחושת שייכות בקהילת האם שלה. אם הורה מבקש בקהילת האם שהאירוע יהיה מוגש לא יעשו כי החוק מחייב או כי עושים לו טובה אלא כי הוא חלק מהקהילה והילדה גם. לצערנו אנחנו לא שם. זה נכון על המועצה וזה גם ברמת עם ישראל. הרבה הורים מרגישים בצד והתפקיד של המרכז לתת להם את קהילת השווים ולהרחיב להם בקהילה הגיאוגרפית כשווים".

5. אתגרים באספקת שירותי המרכז

מספר אתגרים עולים בתקופה זו. הראשון הוא החשש של המשפחות להגיע לפעילות בגלל הקורונה. כתוצאה מכך פעילויות מתוכננות ומבוטלות. השני הוא עומס ושחיקה של פעילים שהיו ממילא תחת עומס טיפולי רב בבית והצורך להחליף פעילים ובפעילים חדשים. הנושא של פניות רגשית בתקופת הקורונה עולה גם בתוכנית 'הורים להורים' ונדמה שלמשפחות יש צורך רב יותר בתמיכה ואוורור. מנהלת המרכז מעלה גם קושי אישי מאחר ונאלצה להיות בבידוד ארוך.

"עם פרוץ הקורונה, קבלתי החלטה שכל שירותי האגף ממשיכים להינתן לכל האוכלוסיות שזקוקות לנו, תוך התאמה לתו הסגול. על מנת שלא לסכן את העובדים ואת המשפחות, ועם זאת לאפשר מקסימום שירותי מיטיב בתקופה שהכי זקוקים לו. קו זה הנחה אותנו לאורך כל תקופת הקורונה. ולכן לא הפסקנו פעילויות כלל." (סיגל טובי, מנהלת האגף לשירותים חברתיים)

פעילות המרכז פונה לקהלים מעורבים מבחינת דת, גיל, וסוגי מוגבלות. מבחינה זו אין קושי והקהלים מגיעים לפעילויות מעורבות. יחד עם זאת, מנהלת האגף לשירותים חברתיים וגם מנהל אגף החינוך מצביעים עם מספר קהילות מובחנות להן מאפיינים שונים באופן צריכת השירותים, במודעות ובתחושת בושה של משפחות לילדים עם צרכים מיוחדים אשר מקבלת גוון שונה בכל אחד

מגושי הישובים. לדוגמא: "הישובים של צפון השומרון הם לאו דווקא דתיים, רובם חילוניים. הם פחות צורכים שירותים ונדרשת הרבה עבודה של reaching out. יש שם צרכים אבל קשה לאסוף אותם. 'איש איש לביתו' קהילתיות בסגנון אחר".

מנהלת האגף לשירותים חברתיים, סיגל טובי, מתארת תפיסת עתיד לפיה הגורם הפיסי נוכח יותר אך העבודה נשארת אזורית, בגושי ישובים.

"צריך לחשוב את הפיסיות של מה שיש היום. היום זה לא קיים מספיק פיסית ובמועצה זה אתגר. להגיע ליותר אנשים ולאפשר להגיע לסבים/סבתות ואחים. קורים פה המון דברים. אם יהיה יותר תקציב ואנשים אז היינו עושים יותר, מפעילים כמה קבוצות וביותר אזורים. גם בצפון הייתי רוצה לעשות היכרות עם השירות וזה בטוח שיצרכו את זה אבל צריך להשקיע שם הרבה. אני חושבת שנכון היה שיהיה בית. המרכז הפך לבית. אנשים מרגישים בבית. **הייתי רוצה שיהיה בית בכל גוש ישובים למשפחות**".

מנהל אגף החינוך, איל בלוד מתאר תפיסת עתיד דומה לפיה המרכז למשפחה מצליח לייצר שלוחות ולהנגיש את השירותים פיסית במקומות מרוחקים. הוא ציין כי תפיסה זו השתרשה אצלו כאשר הטמיע את התוכנית הלאומית לילדים ונוער בסיכון ומתוכה עלתה התובנה ששירותים לא מונגשים בסופו של דבר משרתים אוכלוסיות חזקות ועל מנת להביא אוכלוסיות מוחלשות לצורך שירותים חייבים לעבוד על ההנגשה.

החל מחלק ד' יוצגו המרכזים של קבוצת ההשוואה: חדרה, נוף גליל והאופקים.

חלק ד: המרכז למשפחות בחדרה

1. חדרה

חדרה אשר הוכרזה כעיר בשנת 1952, נמצאת במחוז חיפה של משרד הפנים ומדורגת 6 במדד סוציו-כלכלי. בחדרה מתגוררים כ- 100 אלף איש בשטח של 56 אלף קמ"ר.

העיר חדרה מצד אחד סמוכה לכפרים יהודים וערבים, ומצד שני לערים כמו אור עקיבא, פרדס חנה כרכור וקיסריה. מדרומה כפר ויתקין ומכמורת. לעיר נכסי טבע רבים, רצועת חוף, פרק ויער חדרה. העיר חדרה נגישה מאוד ויושבת על צירי תנועה גדולים: כביש 4, כביש 2, כביש 65.

מפה 4: מפת חדרה

2. שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות

שיתוף לקוחות בתהליכי קבלת החלטות מתבצעת במספר תוכניות של האגף לשירותים חברתיים, מתארת זאת מנהלת האגף: "שיתוף לקוחות בתהליכים שלנו- בתחום הצרכים המיוחדים זה קיים רק בתוך המרכז למשפחה. במע"ש של אנשים עם מוגבלות שכלית- התפתחותית יש גם, אבל בקטנה. החניכים שותפים בתוכניות שעושים שם, אבל זה לא אג'נדה. בתחום אזרחים ותיקים ומרכז עוצמה זה קיים ברמה גבוהה וזה לא תמיד פשוט למקבלי ההחלטות" (זיוה היימברג).

3. תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה

העקרון הראשון עליו מושתתת תפיסת רווחה היא התפיסה כי אוכלוסיות המגיעות לאגף לשירותים חברתיים הן אוכלוסיות מוחלשות אשר יכולות וראויות לצאת ממצבן הנוכחי אל עתיד עצמאי. תפיסת תפקיד הרווחה מתוארת כך: "התפקיד שלנו ברווחה לתת שוויון הזדמנויות אמיתי למשפחות באשר הם. לתת להם הזדמנות להגיע לגיל 18 כאזרחים שווים. שהרווחה תהיה קרש קפיצה אמיתי לחיים למי שלא יכול בכוחות עצמו. האוכלוסיות שמגיעות אלינו הן משפחות שורדות. התפקיד שלנו לסייע להם להגיע לרמות הגבוהות של סולם הצרכים של מאסלו. שירות ללקוח ברמה גבוהה. אני מבינה שמי שמגיע אלינו לא רצתה להגיע. צריך לתת לו את הכבוד, את

החכות המתאימות כדי שיהיה להם כלים אמיתיים לחיים, אני לא רוצה לקבע אותם כלקוחות רווחה" (זיוה היימברג).

יתרה מכך, מנהלת האגף לשירותים חברתיים רואה חשיבות גבוהה בטיפול במשפחה ולא רק באדם שנמצא במצוקה, ומתוך הבנה כי טיפול זה מוביל לתוצאות ברבדים רבים.

"כל שינוי שלנו בתוך המשפחה הוא שינוי בעוד הרבה רמות- זה מניע המון מעגלים שאנחנו אפילו לא תמיד יודעים כמה מעגלים. זה עושה שינוי בתוך המשפחה, אך גם ביחסים של המשפחה עם בית הספר, איך המשפחות נתפסות בקהילה שלהם ועוד" (זיוה היימברג).

בנוסף לכך מתוארת הבנייה של ממשקי עבודה חדשים ותפקידו של המרכז בפתיחת השירותים לכלל משפחות משכבות סוציו אקונומיות שונות ובראייה מערכתית יותר, ולא רק ברמת הפרט: "פעם הדגש היה על האדם עם המוגבלות. היום העובדים בצוות הם עובדי משפחות. הטיפול הדומיננטי הוא במשפחה כמכלול. ההבדל בין המשפחות הוא ברמת האינטנסיביות שבטיפול במשפחה. עם הכניסה של המרכז למשפחה, השינוי הגדול הוא בממשקי העבודה. זה בתהליכי בנייה כל הזמן. לפתוח את המרכז הזה לכלל המשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים, אך גם להיות ערים לרמת המיקרו. זו השלמה אידיאלית בין מחלקת הרווחה למרכז למשפחות" (זיוה היימברג).

4. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים

4.1 כח אדם במרכז למשפחות

צוות הרווחה מתאר את מודל התקצוב של המרכז למשפחה כמודל לא ריאלי. הסיבה העיקרית היא שרוב תקציב המודל מתועל לכח אדם שכולל את מנהלת המרכז וחצי משרה של רכזת מתנדבים.

"המודל מדבר על 60 השמות שכולל בתוכו מנהלת מרכז, תקציב פעולה, ורכזת מתנדבים. זה מודל לא מציאותי. העיר נתנה לנו מבנה משופץ ב- 600 אלף ש"ח במרכז העיר. בשיטת התקצוב הזו זה בלתי אפשרי לתפעל את המרכז. זה בעיה built-in בתוכנית. יש המון מתנדבים שמסייעים למנהלת המרכז אבל אי אפשר שאדם אחד יעשה את זה. המרכז כולל 300 משפחות".

"זה לא נכון שיהיה רק עובד אחד. זה לא נכון לגבי כל שירות. אם היא רוצה לקחת חופש? אז הכנסו מתנדבים, אבל זה עדיין לא נכון. גם להחזיק את כל הדבר הזה רגשית זה קשה מאוד" (זיוה היימברג).

המרכז מקבל תקצוב משלים מעיריית חדרה של 150 אלף ש"ח. "האתגר הזה גורם לנו לגייס משאבים ממגזר שלישי. זה מאלץ אותנו לעסוק בגיוס משאבים" (זיוה היימברג).

מנהלת האגף לשירותים חברתיים מתארת כי פוטנציאל הפעילות של המרכז הוא פי שניים אולם לאור מצבת כח האדם המצומצמת, תקציבי הפעילות המוגבלים והתייקרות כל הפעילויות פי 1.5 בשל עלויות התו הסגול לא ניתן להרחיב מעבר למה שנעשה.

"בקורונה, התו הסגול והפיצול לקפסולות הוא מאד מייקר. אנחנו משלמים על יותר שעות. כל פעילות היא פי 1.5 מהעלות שלה" (זיוה היימברג).

4.2 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה

המרכז פעל באוגוסט 2020 בשעות הערב והפעיל קבוצות בתחומי התוכן בישול ופעילות גופנית. כמו כן, נערכת פעילות לאימהות של סדנאות שייקים.

המרכז מפעיל שלוש קבוצות תמיכה: קבוצת אבות, סבתות וקבוצה לשזירת פרחים שמהווה למעשה קבוצת תמיכה לאימהות.

המרכז למשפחה פעל כחלק ממערך החירום ותפקידו היה ליצור קשר עם חולים מאומתים (לאו דווקא בקרב משפחות לילדים עם מוגבלות). במהלך תקופת החגים המרכז נכנס להדממה בעקבות הסגרים ולאחר מכן החל בהתארגנות לקראת חג החנוכה.

4.3 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות

קבוצת מנהיגות ההורים שמרה על קשר בתקופת הקורונה באמצעות זום.

בתהליך העירוני לפתיחת פארקים, הייתה הקבוצה מעורבת בבחירת מתקנים לילדים עם צרכים מיוחדים. "נסעו עם ההורים, לראות פארקים נגישים ואף לקחו אותם לבחור את המתקנים. המנהיגות ההורית בחרה את ההורים שיהיו מעורבים בתהליך" (זיוה היימברג).

קבוצת המנהיגות פועלת באופן סדיר מתוך הנחייה ותוכנית עבודה, מתארת זאת מנהלת המרכז: "לקבוצת המנהיגות יש מנחה, יש תוכנית עבודה, יש פגישה שנתית עם ראש העיר לשיח על מה השגנו ואיפה הפערים". מנהיגות ההורים קבעה לטפל בנושאים של תרבות פנאי, צהרונים, קייטנות, והסעות. אלה נושאים שנמצאים מול ממשקים שונים בעירייה ופחות מול אגף הרווחה ועבודת השינוי מול ממשקים בעירייה היא עבודה מתסכלת. מנהלת המרכז מתארת את המפגש האחרון של קבוצת ההורים כמפגש סוער, "במפגש האחרון עלה הרבה כעס מההורים. הסברתי להם שהרווחה זה מנוע להשגת הדברים ולא גוף שצריך להוציא עליו תסכול. לדעתי חסר שולחן עגול. כל גורם מפנה אותם לגורם אחר. אני שואפת לפעם בחצי שנה לשבת כל הגורמים ולדון על מה צריך לקדם בתקופה הקרובה".

5 התנדבות

המתנדבים במרכז למשפחה הם מתנדבים קבועים אשר מקבלים תפקידים משמעותיים ומסייעים למנהלת המרכז בניהול המרכז. "יש כמה מתנדבות שמאד מאד נחוצות. זה מרכז ללא כוח אדם אז אנחנו ממש נשענים על המתנדבים. תפקידן ללוות את הפעילויות. יועצות הסתרים שלי, חושבות יחד".

המתנדבות במרכז לעיתים גם מלוות משפחות באופן פרטני.

בנוסף לכך, ישנם בני נוער מתנדבים שהם מקרב המחויבות האישית והם אינם קבועים (מתחלפים) ועוסקים למשל בליווי של אחים.

6. ממשקים חיצוניים למרכז

מנהלת המרכז וצוות הרווחה מתארים רשת ממשקים ענפה למרכז למשפחות עם גורמים מהעירייה ומחוצה לה.

הגורמים מתוך העירייה הם: אגף הרווחה- צוות צרכים מיוחדים, אגף החינוך, השרות הפסיכולוגי, מרכז הצעירים, עבודה קהילתית, הגיל הרך, והיחידה להתנדבות. גורמים מחוץ לעירייה הם: גורמים פרטיים עסקיים שנותנים מתנות לחנוכה למשל בנק הפועלים או בזק.

מנהלת המרכז מתארת את מרכז הצעירים כגוף שדוחף לעשייה רבה. למשל, תוכנה פעילות קיץ של הקרנת סרט עם שיחה עם הורים אבל הפעילות לא יצאה לפועל בסופו של דבר. ישנם סטודנטים מתוכנית 'פרח' שצמודים למרכז למשפחות ומסייעים רבות להפקת אירועים.

7. אתגרים באספקת שירותי המרכז

כפי שצוין מעלה, הקושי המרכזי הוא תקצוב נמוך של המרכז והישענותו על תקן וחצי של כח אדם.

בשונה מתחומים אחרים, תחום המוגבלות אינו מיוחס דווקא למעמד סוציו אקונומי נמוך אלא לכלל שכבות האוכלוסייה ומודגשת תפיסה קהילתית של מעורבות בחיי הקהילות. "בתחום המוגבלות כל משפחה יכולה להתמודד עם מוגבלות של אחד מבני המשפחה. אין קשר למצב הכלכלי. האג'נדה שאנחנו מנסים להנחיל בעיר זה להיות נוכחים בכל מעורבות חברתית, קהילתית" (ישראלה, ראש צוות מוגבלות, נוף הגליל).

האגף לשירותים חברתיים פועלת להקמת מינהלת מוגבלויות בעיר שתרכז את כל הטיפול במשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים. המרכז למשפחה הוא מענה קהילתי לאותם משפחות.

מנהלת האגף לשירותים חברתיים ומנהלת צוות מוגבלות מתארות קושי בניהול אוכלוסיות נזקקות אשר אינן מוכרות ברווחה: "הייתה לנו שריפה גדולה. 3000 בתי אב פונו תוך כמה שעות. זה היה אתגר מאד רציני. יש לנו הרבה אנשים שלא מוכרים על ידי הרווחה. היו שכנים טובים שהתריעו בפנינו על אנשים לא מוכרים, למשל אישה מעל 200 ק"ג, חירשים שלא שמעו את ההתרחשות. לקחנו את אזור השריפה ועשינו פיילוט ועברנו דלת דלת לברר מי האנשים שגרים שם. אנחנו מתכוונים להרחיב את הנתונים האלה. בונים מערך שיותאם גם לחירום. גם המערכות הממוחשבות הותאמו למצבי חירום. אנחנו מאמינים שזה מכסה לפחות 70% מאנשים עם מוגבלויות בעיר. את השאר, נברר בשיטות אחרות במערכות אחרות ואפילו עד כדי מצב שנעבור בית בית. אנחנו עובדים על זה עכשיו. זה מורכב מבחינה טכנולוגית וטכנית. מעבר לזה עושים גם הרבה עבודה קהילתית להתמודדות עם מצבי דחק וחירום. למדנו לא להתבסס על המידע של הביטוח הלאומי. היה מפח נפש. נתונים חלקיים בלבד. זה לא נתן לנו את המידע שאנחנו צריכים. פרויקט שכן נאמן. צריך ללמד את התושבים ולהגביר את המעורבות החברתית בין השכנים. מנסים לתקוף את הבעיה הזו מכל הכיוונים".

2 המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים

2.1 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה

במהלך חודש אוגוסט המרכז הפעיל שתי פעילות קיץ במקומות פתוחים. לאחר מכן, עם החלת הסגר השני, מנהלת המרכז שוב הוצאה לחל"ת בסמוך לשביתת העובדים הסוציאליים ונוצרה תקופה ארוכה שבה לא קודמה פעילות במרכז.

קבוצת המנהיגות המשיכה לשמור על קשר באמצעות זום ואפליקציית וואטסאפ. הקשר בין המשפחות למנהלת המרכז נשמר אף הוא מרחוק.

בתקופת הריאיון, נובמבר 2020 עדיין נאבקת מנהלת המרכז על התנעת פעילות המרכז בהתאם להנחיות החדשות. מוקמת קבוצת תמיכה חדשה לאימהות לילדים על הרצף האוטיסטי. ערב השוויון שהיה אמור להיות אירוע גדול בדצמבר לא יתקיים השנה.

2.2 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות

מנהלת האגף לשירותים חברתיים ומנהלת צוות מוגבלות מתארות את קבוצת המנהיגות כקבוצה אשר דעתה נשמעת והיא מעורבת אך יזום הפעילות נעשה על ידי מנהלת המרכז למשפחה וכך גם ההוצאה לפועל של האירועים והשירותים המתוכננים.

"למשל, ארגון יום שוויון, אנחנו יוצרים שולחן עגול, מגייסים את השותפים. ארגונים בעיר הפועלים למען אנשים עם מוגבלויות. אחת לרבעון אנחנו עושים ישיבה גדולה עם כולם. כל אחד מביא משהו, דרכי חשיבה, שיבוא לידי ביטוי בערב הזה. המטרה היא הגברת המודעות. הערב היה מוצלח מאוד. כלל סרטון, הופעה של אנשים עם מוגבלות, הצגת יצירות בלובי. אנשים עם מוגבלויות היו מעורבים בכל שלבי התכנון. זה תהליך הדרגתי.

היה בנוף הגליל פארק עירוני שהיה מוזנח. ראש העיר הנוכחי השיג תקציבי ענק לשיפוץ. זה הולך להיות פארק ענק. בריכת נוי, פינת חי, גן בוטני, אמפיתיאטרון, מרחבים לפנאי, לספורט. הרעיון של ראש העיר היה שאנשים עם מוגבלויות יהיה אחראים על תפעול הפארק הזה. היה לו קשה כבר לראות את העבודות הפשוטות במע"ש (מעבירים ברגים...). ההורים היו שותפים, לא ברעיון, אבל בהמשך. עודכנו מה הולך להיות. ברמת היידוע. מעירים הערות".

3. ממשקים חיצוניים למרכז

מנהלת מחלקת החינוך אשר פוגשת הורים לילדים עם מוגבלות בצמתים שונים מתארת שאין לה ממשק סדור עם מחלקת הרווחה או קבוצת מנהיגות ההורים: "אנחנו לא מצליחים לייצר את הממשק. אולי קיים ממשק בין עו"סים ועובדי מחלקות בחינוך אבל אין קשר הוליסטי. אם הייתי נשאלת הייתי עובדת על זה מאוד. העומס על מחלקת הרווחה וגם עלינו כל כך גדול בטח ובטח בשנה הזו אז אין ממשק סדור".

מנהלת מחלקת החינוך מציינת כי איננה מכירה את פעילות המרכז למשפחות.

היא מתארת את נושא המוגבלות כנושא שנמצא ומטופל ברווחה. ועדת החינוך שהיא יושבת הראש שלה גם איננה עוסקת בתחום המוגבלות אלא בנושאי חינוך רחבים. "אני אחראית על ועדת חינוך ושם עוסקים בבית הספר ולא במשפחות לילדים עם מוגבלות. אין ממשק. זה יושב ברווחה. אין ממשק שאני לוקחת מקרה שאני לומדת או מטפלת בילדים או בונה מערך עירוני. אין את זה. אני לא חוויתי את זה" (ד"ר ענבל ויינברג, מנהלת מחלקת חינוך).

4. אתגרים באספקת שירותי המרכז

האתגרים בהם התמקדה מנהלת המרכז הם אתגרי התו הסגול של הקורונה והעובדה כי מקומות ציבוריים נסגרו לפעילות.

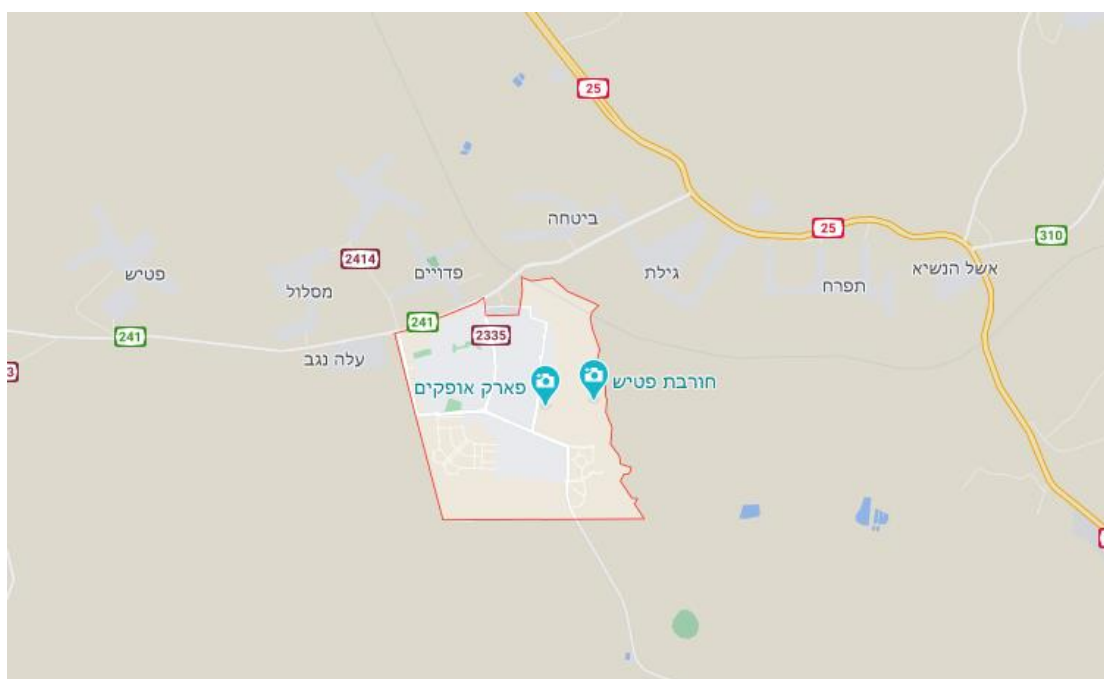
מנהלת הרווחה ומנהלת צוות המוגבלות תיארו אתגרים מערכתיים נוספים כמו ניהול מערכת המידע על אנשים עם מוגבלות אשר זקוקים לתמיכה בעת חירום והצורך במידע עדכני ואמין שאינו מובא כרגע לפנייהם מהמערכות של הביטוח הלאומי.

חלק ו : המרכז למשפחות באופקים

1. אופקים

אופקים הוכרזה כעיר בשנת 1995 והיא שוכנת במחוז דרום של משרד הפנים, 24 ק"מ צפונית-מערבית לבאר שבע. אופקים משתרעת על פני 10 אלף דונמים ומשמשת כמרכז העירוני של המועצות האזוריות מרחבים ואשכול. החל משנת 2015 העיר אופקים החלה להתפתח לאחר תקופה ארוכה של קיפאון דמוגרפי, נבנה בה "מרכז צעירים" הכולל בית קפה וקולנוע, וכן אלפי יחידות דיור חדשות ומרכזי מסחר ותעסוקה. בינואר 2016 נפתחה תחנת הרכבת באופקים. התחנה היא חלק מקו הרכבת אשקלון-באר שבע. פתיחת התחנה קיצרה את זמני הנסיעה בין אופקים וגוש דן. בפברואר 2017 נחתם הסכם הגג שיוסיף לעיר אופקים יותר מ-12 אלף יחידות דיור חדשות ולכן עתידה אופקים לצמיחה משמעותית באוכלוסייתה. כיום מונה העיר 30 אלף תושבים. אופקים מדורגת 3 במדד הסוציו-כלכלי של הלמ"ס.

מפה 6: מפת אופקים

1.1 שיתוף ציבור בתהליכי קבלת החלטות

מנהלת הרווחה מתארת את פעילות העבודה הקהילתית כמעודדת שיתוף ציבור ומייחסת למרכז למשפחה תפקיד משמעותי בעבודה עם פעילים לטובת שיתוף ציבור "מנהלת המרכז עובדת עם הפעילים שלה כדי לבנות מדיניות. במבנה ארגוני, המרכז למשפחות הוא יחד עם העבודה הקהילתית. העקרונות המנחים הם קהילתיים" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים). יחד עם זאת, מתואר כי אין באופקים ועדות ציבור פעילות.

מנהלת האגף לשירותים חברתיים יחד עם מנהלת המרכז יזמו פורום אשר כינס את כל הצדדים כדי לדון בסוגיות של אנשים עם מוגבלויות, בשיתוף ההורים. "בנינו את הנקודות שרוצים לעלות

מול ראש העיר. זה לא היה כמו תיבת תלונות. רצינו להשיג הכרה בזה שיש נציגות הורים. שיש שיש לצרכים מיוחדים. דיברנו על נגישות, מענים" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

1.2 תפיסות הרווחה ואספקת שירותי רווחה

האגף לשירותים חברתיים בעיר אופקים עברה משבר לפני חמש שנים ובעקבותיו הוחלפו בעלי תפקידים רבים ביניהם ראשי צוותים ומנהלת האגף. כעת, האגף לשירותים חברתיים מחולק לשני צוותים גאוגרפיים ובכל אחד מהצוותים ישנם עובדים סוציאליים למשפחות ועו"סים מתמחים. המחלקה כוללת 60 עובדים. מנהלת האגף מתארת את אוכלוסיית העיר כאוכלוסייה מגוונת מאוד שיש בה נתח משמעותי לחברה החרדית באופן הבא:

"בערך 65 אחוז מהציבור מגוון ו-35% חרדים. מבחינת ילדים יש אולי 50% חרדים. יש לנו אוכלוסייה של חד הוריות, דור שני ושלישי המוכרים לרווחה, עולים משנות ה-80 שנשארו משפחות עם מורכבות והרבה בעיות, כאלה שלא הסתגלו טוב לארץ. קהילה אתיופית קטנה" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

העובדה שלאוכלוסייה החרדית יש ייצוג יתר באופקים משליכה גם על תצורת אספקת השירותים. בתחום הצרכים המיוחדים תופעה זו רחבה מאוד והמרכז למשפחות מתפקד בפועל כשני מרכזים: "זה קצת מתפקד כמו שני מרכזים. יש הרבה פעילויות שעושים בהפרדה: אוכלוסייה מגוונת ואוכלוסייה חרדית ויש גם פעילויות שעושים יותר מהפרדה אחת, למשל על רקע של הפרדה מגדרית בחברה החרדית" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

שירותי רווחה רבים מסופקים בעיר על ידי המתנ"ס שהוא בפועל מעין חברה עירונית. מתאר זאת שי אלקלעי, מנהל המתנ"ס: "אנחנו מפעילים מעונות יום, מרכז העשרה לגיל הרך. אנחנו מרכזים את פעילות יחידת הנוער, מפעילים מועדוניות רווחה, נוער בסיכון, במצוקה, מרכזים את פעילות מרכז הצעירים ומפעילים את כל מה שקשור לתרבות, ספורט, מוזיקה, וכדומה. יש לנו שלושה מועדוני מופת של הרווחה לאזרחים ותיקים. כמעט 400 עובדים שעוסק במגוון רחב של תחומי עשייה".

מנהל המתנ"ס מתאר פעילות בתפוסה מלאה ודרישה רבה לשירותים אשר מסופקים בהשתתפות עצמית נמוכה מאוד בשל הדירוג הסוציו אקונומי הנמוך של העיר. ישנה התייחסות למגוון התרבותי בעיר ולצרכים הנפרדים של האוכלוסייה החרדית ושל עולים חדשים מבוגרים אשר צורכים תרבות בשפה הרוסית.

"צריכת השירותים תלויה ביכולת של המשפחה לשלם וגם בהקשר של קבוצת ההשתייכות כמו בחברה החרדית. יש לנו שלוחה חרדית. חרדים פועלים בדרך כלל בתוך הקהילה שלהם. אם אנחנו לא בונים משהו שהוא מיועד רק להם, אז הם לא יגיעו. אבל בשירותים החרדים, יש היענות, יש שיתוף פעולה. עולים חדשים- שעלו מזמן אך עדיין רואים עצמם כחדשים. בעיקר אוכלוסייה מברית המועצות לשעבר. בעיקר הוותיקים, שכמעט ולא יודעים עברית. יש לנו מועדון ל-וטרנים" (שי קלעי, מנהל המתנ"ס).

בשונה מאוכלוסיות אלה, אין כמעט התייחסות נפרדת לאנשים עם מוגבלות בפעילות השגרתית של המתנ"ס אלא באירועים מיוחדים שנעשים עבור קידום המודעות. מנהל המתנ"ס מציין כי במרבית המקרים הוא אינו יודע מי עם מוגבלות אלא אם פונים אליו בדרישה ספציפית. יחד עם זאת ישנו

חוג אומנות וחוג תזונה ייעודי לאוכלוסייה זו. מנהל המתנ"ס מציין כי יש במתנ"ס שני פעילים מתנדבים עם מוגבלות וישנם גם אנשים עם מוגבלות שעובדים אצלנו, במסגרת תעסוקה נתמכת.

2. המרכז למשפחות לילדים עם צרכים מיוחדים

2.1 כח אדם במרכז למשפחות

תקן רכו המתנדבים הוא 20% משרה ולכן מנהלת המרכז היא גם רכזת המתנדבים. " מי שתקצב את רכו המתנדבים ב- 20% משרה לא מבין שזה לא אפשרי ואי אפשר לייצר כך מערך מתנדבים קבוע". יחד עם זאת, עולה הצורך בחונכויות לאחים ולאחיות ופחות לילד עם המוגבלות.

2.2 ביצועי המרכז למשפחות

במשך התקופה שדוח זה סוקר, החל מאוגוסט 2020 ועד דצמבר 2020, מרכז למשפחות פעל במתכונת מאוד מצומצמת בשל הרצון של קבוצת המנהיגות לצאת לפגרה ובשל העובדה כי בספטמבר החל הסגר השני.

במהלך התקופה פעלו שתי קבוצות תמיכה: קבוצה לאימהות וקבוצה לאחיות בוגרות בנות 13-14. המרכז התקשה לפעול מרחוק בשל העובדה שמעל מחצית המשפחות הן מהחברה החרדית. כתוצאה מכך גם תחום המידע והזכויות אינו מתקיים כרגע. "הזום הוא כלי שפחות מאומץ כאן במרכז כי יותר מחצי הם חרדים. אני מרגישה שזה לא כל כך עובד. קשה להורים להתחייב לזום. הם בבית ואז הקשב שלהם עובר לכל מיני מטלות בבית. אני לא מצליחה להבין פעילות הפגה בזום אני משתדלת שלפעילות ההפגה יהיה ערך נוסף. בזום אני לא מרגישה שיש ערך כזה".

במהלך התקופה חולקו ערכות הפגה למשפחות המרכז.

2.3 עבודה בחירום- בתקופת הקורונה

מנהלת האגף לשירותים חברתיים את תקופת הקורונה כתקופה מאתגרת שהדגישה מאוד את הפן הפרטני לעומת הקהילתי, באופן הבא: "בתקופת הקורונה היה מאד מאתגר. הייתה עבודה פרטנית מול המשפחות, הרבה טלפונים לראות איפה הם עומדים. הייתה הרבה עבודה איך מפצחים את עניין המתנדבים בקורונה, הכינו ערכות לתעסוקה וחילקו אותם לבתים. טל [מנהלת המרכז למשפחות] הייתה בקשר לזיהוי הצרכים של כל משפחה ומשפחה. הייתה יותר עבודה פרטנית ופחות קהילתית. זה היה הצורך בקורונה. דווקא בקורונה הרחבנו את המענים, למשל מועדוניית לקהילה החרדית" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

מנהלת האגף מתארת את עבודת הרווחה בתקופת הקורונה בהקשר הרחב: "בסגר הראשון המרכז לא הוגדר חיוני. בסגר השני כמעט כל שירותי הרווחה הוכרזו כחיוניים. בסגר הראשון השארנו נציגות מצומצמת בהתאם למי שהכי חיוני וגם בהתאם למי שיכל להתפנות. הרבה כוח הלך לטיפול בקשישים, מיפוי של משפחות לצרכים מיוחדים, טל [מנהלת המרכז למשפחות] הייתה זמינה מהבית ועסקה במיפוי, אך המרכז למשפחה לא מוגדר בעשר התחומים הכי חיוניים" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

2.4 עיצוב ויצירת שירותים עם קבוצת המנהיגות

קבוצת המנהיגות יצאה לפגרה כמדי שנה באוגוסט אך השנה חזרה לפעילות רק אחרי צאת הסגר בספטמבר 2020, ולמעשה בסגר הקבוצה לא הצליחה לעבוד. הסגר השני היה אחר כי המוסדות היו פתוחים ולהורים הייתה סוג של שגרה אבל הורים שילדיהם משולבים בחינוך רגיל היו צריכים להתמודד עם הסגר כשילדיהם בבתי. לאור המורכבות החליטו ההורים שבזמן סגר הם פחות פנויים לפעילות.

המטרה הראשונה של קבוצת ההורים הייתה לקבל את ברכת הדרך מראש העיר והם הצליחו להשיגה ובזכות הפגישה המשותפת הוקם פורום מוגבלות עירוני שיושבים בו מקבלי החלטות הפורום נפגש אחת לרבעון.

מטרה שנייה היא קידום ההסברה בעירייה עצמה. הם החלו באגף הרווחה כי לטענתם הם הרגישו תחושה לא נעימה להגיע לרווחה. "רוב ההורים הם אינם לקוחות רווחה רגילים, הם נורמטיביים". ההורים נפגשו לשיחה עם מנהלת הרווחה והסגן כדי לנסות להקל על משפחות. אח"כ הם ניסו לקבוע עם כל צוות הרווחה אבל פגישות אלה לא התממשו כי אין ישיבות צוות בקורונה.

מטרה שלישית של קבוצת המנהיגות הייתה להתחבר לפרויקט 'קהילה נגישה' קבוצות מנהיגות של מבוגרים עם צרכים מיוחדים שפועלים למען קהילת הצרכים המיוחדים. להתקדם איתם בנושא הסברה משותפת בבתי הספר. שיתוף הפעולה מול החינוך לא פשוט ולכן רצו לאגם את הכוחות.

כמו כן, ההורים הכינו פליירים עם מידע למשפחה חדשה ובו טלפונים של ההורים בקבוצת המנהיגות אשר ניתן ליצור עימם קשר. נושא התמיכה הטלפונית הורה להורה עלה לא רק בהקשר של משפחות צעירות/חדשות אלא באופן כללי בתקופה של סגרים בהם עולות מצוקות שונות ומשפחות מעדיפות להיעזר בהורה שמכיר את הקשיים מקרוב.

מנהלת המרכז מתארת קבוצת מנהיגות מאוד פעילה אשר בנתה תוכנית עבודה והציגה אותה לראש העיר. הקבוצה פעילה מתוך שותפות וכבוד הדדי. זה עקרון שעלה מספר פעמים בריאיון. התפיסה היא שקבוצת המנהיגות לא מגיעה כדי 'להתלונן' על חוסר מענים או על כשלים אלא יוצרת תוכנית פעולה ומציגה אותה לגורמים הרלבנטיים בעיר או לראש העיר.

קבוצת המנהיגות מעלה צרכים מול אגף הרווחה ומול גורמים נוספים. כעת היא עובדת על קידום מעון יום שיקומי. "קבוצה שעובדת מאד טוב. רוצה לשנות דברים. משפיעה על סדר היום במה שהם מביאים למרכז אבל גם משפיעה עלינו, על המחלקה. למשל מעון יום שיקומי, שיצאנו עכשיו לקול הקורא בעקבות הבקשה שלהם" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

"בתוך המרכז יש ממש שותפות. מנהיגות ההורים נפגשת באופן קבוע. נוצרו חברויות, נוצרה שותפות עם מנהלת המרכז. המפתח לעבודה טובה. כבוד הדדי. בפגישות עולים הדברים שהתקדמו, האתגרים, ואם צריך אז טל מביאה אותם לפגישה איתי. בונים יחד את הפעילויות. טל מבינה עבודה קהילתית. המומחיות של התפקיד היא בעבודה קהילתית, ביצירתיות. המון עבודה לא פורמאלית. מנהיגות, כריזמה, יכולת להניע אנשים. על המנהל של המרכז קם ונופל המרכז. במקרה הזה אנחנו זכינו. טל מבינה בעבודה קהילתית. יש בה מנהיגות שקטה. יש לה יכולת להוביל למקומות של שותפות. זה המון קם על האישיות שלה" (סוזי מרציאנו, מנהלת האגף לשירותים חברתיים).

3. ממשקים חיצוניים למרכז

מנהלת המרכז נמצאת בקשר עם האגף לשירותים חברתיים, עם האגף לגיל הרך ועם המתנ"ס ביחסים שוטפים.

מנהל המתנ"ס שי קלעי מתאר קבוצת מנהיגות הורים מרשימה. "הייתי במפגש שהם עשו עם ראש העיר. סביב אירועי 'פברואר יוצא מן הכלל' התכנן היה משותף. ההורים יחד עם נציגים שלי. גם עכשיו כבר בונים את פברואר הבא".

מנהל המתנ"ס מתאר את אופי הפעילות המשותף: "אנחנו לא קונים את השירותים. הם מפעילים. כל הרעיון בחודש פברואר יוצא מן הכלל הוא להבליט אותם. ליצור מצב שרואים אותם יותר. שהם ירגישו יותר בנוח בקהילה. הרעיון הוא לגרום לאנשים להבין איך זה להיות אדם עם מוגבלות למשל במשחק כדורסל עם כסאות גלגלים".

כמו כן, ישנם הורים אשר מגיעים באופן פרטני מעלים צרכים מול מנהל המתנ"ס אבל ניכר כי אין ייצוג של ההורים והעלאת צרכים שוטפת מול המתנ"ס: "לעיתים מעלים צרכים. הייתה לי שיחה עם אבא לילד על הרצף בתפקוד די בעייתי והוא שואל למה לא עושים פעילות לאנשים כאלה. ניסינו למצוא לו, זה לא תמיד מצליח. אנחנו ישוב יחסים קטן, כמות האנשים קטנה. אבל זה עולה לפעמים לא תמיד. אני לא יודע למה. אולי אין צורך, אולי הם לא מרגישים בנוח לבטא ואולי זה לא מגיע אליי".

4. אתגרים באספקת שירותי המרכז

מנהלת המרכז מתארת שהקושי המרכזי הוא עבודה מרחוק בקורונה. הקושי לעבוד מרחוק בקרב אוכלוסייה חרדית משמעותי ומורכב יותר לעומת אוכלוסיות אחרות.

פרק מסכם

תפיסות רווחה במועצות אזוריות

1. שירותי הרווחה ניתנים מינקות ועד זקנה. עם זאת הגישה במרחב הכפרי שונה ושמה דגש נרחב על 'אחריות חברתית', מתוך ערכות הדדית בין הקהילות, ובין הפרטים.
2. במועצות אזוריות רבות ילדים עם צרכים מיוחדים מקבלים מענים מחוץ למועצה עצמה ולכן אין קשר ביניהם, הם אינם מצליחים לבטא את צרכיהם ומפתחים חוסר שביעות רצון משירותי המועצה. מועצות אזוריות מסוימות מתמודדות עם נושא זה ומעוניינות לפתח רצף שירותים לילדים עם צרכים מיוחדים בשטח המועצה (in house).
3. מועצות אזוריות גם מתמודדות עם האתגר של יצירת שירותים אחודים לילדים עם צרכים מיוחדים ומשפחותיהם. קרי, עיצוב ואספקת שירותים מתואמים בין הרווחה, החינוך והבריאות. אתגר זה הוא אתגר לאומי, עימו מתמודדות כלל הרשויות בישראל.
4. משיחות עם גורמי רווחה עולה כי במרחב הכפרי ובמיוחד במושבים ישנה רגישות יתר לחשיפה של קשיים על ידי משפחות. בעלי התפקידים מעדיפים לטפל בקשיים של משפחות בתוך המושב. יחד עם זאת ישנו רצון לקדם תפיסה ממוקדת משפחה אשר רואה את כלל צרכי המשפחה ולא רק את צרכיו של הילד עם המוגבלות.
5. תופעת ה-NIMBY חזקה יותר ביחס למקומות אחרים במיוחד בנושאים קשים כמו אלימות במשפחה והתמכרות לסמים.

תצורת אספקת השירותים החברתיים

1. מועצה אזורית מספקת שירותים בתצורה דו-רובדית. משמעות הדבר שלכל ישוב יש עו"ס מרחבי אשר נותן מענה לכלל התושבים בבעיות רווחה. מיעץ לוועדים ולבעלי תפקידים במועצה כיצד כדאי לפעול בתחומי רווחה שונים ולעיתים אף מתווך לבעלי התפקידים ביישוב בעיות ספציפיות של משפחות. מבחינה סטטוטורית ישנם שירותים שרק המחלקה לשירותים חברתיים במועצה יכולה לספק ולכן שירותים אלה יינתנו רק במועצה וישנם שירותים שיסופקו על ידי הוועדים עצמם. בישובים ישנן גם וועדות בנושאים שונים לדוגמא ועדת רווחה, נוער, ותיקים.
2. ניכר כי כל המחלקות לשירותים חברתיים המרחביות (של המועצות האזוריות) יוצרות חלוקה למספר צוותים גיאוגרפיים אשר נעה בין חלוקה לשני אזורים ועד לחמישה אזורים במ.א. שומרון.
3. רק לאחר ההתייחסות הגיאוגרפית, ישנה גם חלוקה בכל אחד מהצוותים להתמחויות (מוגבלויות, נוער בסיכון וכדומה). חשוב לציין שישנן מועצות אזוריות בהן אין התמחויות באגף לשירותים חברתיים.
4. בכל המועצות האזוריות אשר משתתפות בפיילוט של המרכזים האזוריים למשפחות נמצא שפעילות השירותים החברתיים פרושה במרחב ואינה מרוכזת במקום פסי אחד. במועצות אזוריות שונות ישנן שלוחות פיסיות בכל אחד מה-'אשכולות' הגיאוגרפיים או שנעשה שימוש במבני ציבור שנמצאים בישובים.
5. ישנן פעילויות ושירותים שניתנים פעם אחת ובאופן מרוכז (לדוגמא פנימייה טיפולית), ישנם שירותים שהמועצה מספקת בחלוקה לאזוריים (לדוגמא תופעל מועדוןית רווחה בכל

אחד מהאזורים), וישנם שירותים מועצתיים שיופעלו בישובים (בפריסה יישובית מלאה או חלקית). זאת, בנפרד מהעובדה שוועדי ישובים יכולים להחליט להפעיל שירותים בעצמם, שאינם מהמועצה (שירותים שאינם סטטוטוריים). רצף השירותים שנוצר במועצה כולל את כל הפעילויות והשירותים שניתנים על ידי הזרועות השונים. על מנת לבצע זאת נדרש איזון בין המועצה לבין ועדי הישובים.

6. ההחלטה על תצורת אספקת השירותים החברתיים נקבעת על פי מספר שיקולים, ביניהם:

- מרחק הנסיעה וזמן הנסיעה של תושבים למבנה המועצה בו מתקיימת הפעילות- מעל 30 דקות נסיעה או נסיעה שמצריכה יציאה וכניסה שוב למועצה האזורית כמו בשומרון מעלה את הסבירות שיוחלט לקיים את הפעילות באשכול הפנימי ולא במרכז המועצה;
- שיקולי ביטחון ובטיחות כאשר מדובר בישובים אשר מבודדים ונמצאים תחת איום ביטחוני;
- שיקולי תקציב ההיסעים כאשר מדובר על איסוף תושבים מישובים מרוחקים, ובמיוחד כאשר נדרשים אוטובוסים ממוגנים אשר מייקרים את התקציב יפחיתו את הסיכוי לפעילות מועצתית מרוכזת;
- רצף השירותים שמעניקים ועדי היישובים עצמם יכול להשפיע על ההחלטה אם להשלים שירות עבור ישובים בהם הפעילות לא קיימת כמו תנועת נוער;
- אופי הפעילות מבחינה תרבותית או מבחינת חתך הגיל והתאמתה לאוכלוסייה המקומית (לדוגמא באזורים בהם יש אוכלוסייה צעירה יותר תינתן פעילות לילדים ובאזורים בהם האוכלוסייה מזדקנת ישקיעו בשירותים לאזרחים ותיקים);
- דרישות ספציפיות של ועד ישוב מסוים יכולה להוביל ליצירת שירות מקומי על ידי המועצה.

תצורת אספקת השירותים של המרכזים למשפחות

1. המרכז למשפחה בכל אחת מהמועצות מוגדר כשירות קהילתי משלים למחלקה לשירותים חברתיים המרחבית, בדומה למודל העירוני.
2. כל המרכזים הוגדרו על ידי מנהלות המחלקות לשירותים חברתיים כעצמאיים אשר נמצאים תחת הדרכה ואחריות מנהלת המחלקה לשירותים חברתיים או מנהלת צוות מרחבית. הממשק בין המרכז למשפחה לעובדים הסוציאליים של המחלקה לשירותים חברתיים חזק מאוד והם מהווים צינור הדדי של מידע הפנייה וסיוע זה לזה.
3. יחד עם זאת, מרכזים אשר פועלים בקרבה גיאוגרפית למחלקה המרחבית לשירותים חברתיים מצביעים על ממשק חזק מאוד ביניהם ואף עולה התהייה באיזו מידה ממשק העבודה החזק יישאר כאשר המרכז למשפחה יפעל ממיקום גיאוגרפי נפרד.
4. במספר שיחות עלתה שאלה אתית ביחס לאפשרות להעביר מידע ולהפנות משפחות למרכז למשפחה על ידי העובדים הסוציאליים למשפחות או על ידי אנשי החינוך המיוחד. הפניית המשפחות היום היא חד צדדית קרי, העו"ס או איש החינוך נותן למשפחה טלפון של מנהלת המרכז והמשפחה מחליטה אם לפנות. מבחינת מימוש פוטנציאל השירות, דרך פעולה זו

- מקטינה את הסיכוי שמשפחות יגיעו למרכז למשפחה בשל העומס הטיפולי היומיומי שלהן ורצוי למצוא פתרון אחר אשר מאפשר העברת מידע למרכז למשפחות.
5. ישנו רצון לפתח שירות עד כמה שניתן אוניברסאלי למשפחות, בהתאם לתפיסת השירות, ולקדם את פניהן של כלל המשפחות לילדים עם מוגבלות (ולא רק משפחות אשר מוכרות במחלקה לשירותים חברתיים).
6. כיום המרכזים פועלים בעיקר מרחוק בשל הקורונה ומספר הפעילויות הפיסיות קטן. הפעילויות מבוצעות לעיתים ממבנה מועצה מרכזי או בשלוחות, בדומה לתצורת אספקת השירותים המועצתית. אין דרך פעולה אחידה במובן זה. לכן, נושא ההיסעים וההגעה הפיסית למקום הפעילות אינה עולה בקרב מנהלות המרכזים כאתגר משמעותי.
7. יחד עם זאת, חשוב לציין כי בעתיד תחזור שגרה של מפגשים פנים אל פנים ונושא מיקום הפעילות יעלה על סדר היום. חשוב לקחת בחשבון כי המרכזים למשפחות לא תוכננו לתצורת אספקת שירותים גיאוגרפית כפי שפועלת המחלקה לשירותים חברתיים המרחבית ורצוי היה לסנכרן בין תצורות אספקת השירותים. כלומר, אם מועצה אזורית הקימה שלושה צוותים מרחביים ויש לה שלוש שלוחות פיסיות (שלושה מבנים) רצוי היה שהמרכז למשפחה גם יקיים פעילות פיסית בכל שלוש השלוחות.
8. בסופו של דבר המודל של המרכז למשפחה יכול שירותים במתכונת מועצתית מרוכזת כמו מרכז מידע, קבוצת מנהיגות ההורים או אירועי שיא גדולים וחלק יקבל אופי 'אשכולי'. סוגי הפעילויות אשר כדאי להפעיל בשלוחות או במרכז צריכים להיקבע על ידי ועדת ההיגוי, אך במקביל רצוי להשאיר מידה של גמישות לשטח אשר נתון תחת אילוצים.
9. תצורת אספקת השירותים של המרכז למשפחות משליכה על מספר העובדים שהמרכז יעסיק בעתיד ועל תקציב המרכז מבחינת כח אדם ומבחינת סעיף תקציב הפעילות.
10. מכיוון שהמרכז עוסק בנוסף למענים המוכרים במרכזים עירוניים גם בהכשרות פנים יישוביות – הכשרת וועדות צרכים מיוחדים והכשרת שילוב ילדי צמי"ד בחינוך החברתי, מכיוון שהנושא חדש במועצה יש לעשות עבודה של הבניית תשתיות מועצתיות- כלומר אלו שירותים חדשים/ ייחודיים של המרכז במועצות האזוריות. על כן יש לשקול להעסיק באופן גמיש עו"ס קהילתי לפי צורך.

תפקוד המרכזים למשפחות בתקופה שבין אוגוסט 2020 לדצמבר 2020

1. חלק מהמרכזים הצליחו לקיים פעילות קיץ במהלך אוגוסט 2020 לפי הנחיות התו הסגול, חלק מהמרכזים יצרו תוכנית פעילות מצומצמת ומספר מרכזים לא פעלו. ניכר כי המרכזים ניצלו את התקופה לעבודה על תשתיות והכשרות כדי לגבור על אי הוודאות של תקופת הקורונה.
2. ההתנעה של תוכנית העבודה שהייתה אמורה להתבצע בספטמבר 2020 התעכבה בקרב כלל המרכזים (גם העירוניים) בשל החלת הסגר השני.
3. בעת ביצוע הראיונות כלל המרכזים פועלים להתנעת הפעילות מחדש ועובדים לקראת חודש המודעות.
4. פעילות פנים אל פנים תחת התו הסגול מעלה באופן ניכר את עלויות הפעילות (לפחות פי 1.5) כי ניתן להכניס לכל קבוצה 9 משתתפים + מנחה ובכל הקשור לטיולים בחוץ כ- 20 איש. הפעלה באופן זה מייקרת מאוד ומגבילה את מספר הפעילויות שניתן להפעיל.

5. מנהלות המרכזים מדווחות כי יש צמא לפעילות פנים אל פנים ושחיקה מפעילויות מרחוק, בעיקר משימוש באפליקציית זום. עולה גם השאלה האם פעילות מרחוק של הורים כאשר ילדיהם בבית אכן מאפשרת להם להתפנות לפעילות עצמה או רק מגבירה עומס על ההורים.
6. קבוצות התמיכה החלו לפעול בכל המרכזים.
7. קבוצות המנהיגות התקשו לפעול מרחוק וניכרת שחיקה בקרב ההורים, שלמרות שילדיהם נמצאו במוסדות חינוך מיוחד, עדיין נאלצו להתמודד עם אחים אחרים שנשארו בבית ולעיתים גם עם ילדם עם המוגבלות, אם הוא משולב בחינוך הרגיל. חלק מקבוצות המנהיגות מחדשות את פעילותן וחלקן עובדות על תוכניות עבודה קיימות. ישנה תקווה שהן יחזרו לפעול פנים אל פנים.

רב תרבותיות

1. ניכר כי הקבוצות לאימהות ולאבות הן קבוצות משלבות מבחינה תרבותית (חרדים-דתיים-וחילונים). כל הרכזות ציינו כי נוצר שיח מפרה בין ההורים ולא עולה קושי במפגש הבין תרבותי. כמו כן, לא עלה צורך בפעילות נפרדת בטיולים משפחתיים או בספורט.
2. קיימת התייחסות להפרדת פעילות לקבוצות כאשר מדובר על פעילות בקרב אחים/אחיות חרדים.
3. קיימת התייחסות להפרדת פעילות לקבוצות באירועי שיא משפחתיים הכוללים מוסיקה, הופעה וכדומה בשל רגישויות בחברה החרדית.
4. פעילות מרחוק באמצעות כלים דיגיטאליים בקרב אוכלוסייה חרדית כמעט ואינה אפשרית. כן ניתן לשמר ערוצי תקשורת עם האוכלוסייה החרדית באמצעות מייל ו-וואטסאפ.
5. באופן בולט עולה כי אין היכרות מספקת עם הצרכים של משפחות בחברה הערבית וההתאמות הנדרשות להגברת ההשתתפות של משפחות מהחברה הערבית במרכזים למשפחות.

רב נכותי

המרכז למשפחה הינו מרכז רב- נכותי. קבוצות המנהיגות וקבוצות התמיכה כוללות הורים לילדים עם מגוון מוגבלויות וברוב המקרים מוצאים מכנה משותף לשיח ולפעילות משותפת. יחד עם זאת, עולה במספר מקומות צורך בהקמת קבוצות הורים לילדים על הרצף האוטיסטי כקבוצות מובחנות. קבוצות אלה מעלות צרכים מול מערכת החינוך לשילוב כיתות לחינוך מיוחד בבתי ספר רגילים. בשל הגידול הניכר במספר הילדים עם מוגבלות זו כדאי לשקול לבסס את הידע של המרכזים למשפחה בתחום הזה ולשקול את תוכניות הפעולה של המרכזים עבור אוכלוסייה זו אשר מתרחבת מאוד ומהווה כ- 50% מכלל אוכלוסיית הילדים עם המוגבלות.

מצד שני, הורים לילדים עם מוגבלות נפשית זוכים לתת ייצוג במרכזים למשפחות (לפי דיווחי המנהלות) בשל השתייכותם למערכת הבריאות, אולם המנהלות מנסות למשוך למרכז את כל מגוון המשפחות. ראוי לשקול כיצד לבצע יותר פעולות reach out אפקטיביות שימשכו משפחות לילדים עם מוגבלות נפשית.

ממשקים חיצוניים

1. בולטים בעיקר ממשקים הדוקים עם בעלי תפקידים שונים ויחידות שונות בתוך המחלקה לשירותים חברתיים המרחבית.
2. ממשק חשוב מאוד הוא הממשק עם מחלקת החינוך ובפרט מחלקת החינוך המיוחד. ניכר כי במקומות בהם ישנו ממשק כזה, העבודה מפרה את שני הצדדים. מחלקות החינוך נמצאות בקשר פרטני מול משפחות אך אינן יכולות לתת מענה קהילתי. רכזות ספציפיות מעידות יש ישנו קושי לקיים ממשק עם מחלקת החינוך.
3. ישנם ממשקים עם מתנ"סים ו/או מחלקות לחינוך בלתי פורמאלי בחלק מהמקומות.
4. ישנם ממשקים חיצוניים עם מכינות, גופים עסקיים, וקרנות.

שיתוף ציבור וקבוצת מנהיגות הורית

1. קבוצות מנהיגות ההורים במרכזים השונים נמצאות בשלבי התפתחות שונים. מהראיונות עולה כי ישנן קבוצות אשר מנגנון העבודה שלהן סדור, הן עצמאיות יחסית ולהן מטרות עבודה ותוכנית עבודה סדורה (עד כמה שניתן בתקופת הקורונה).
2. קבוצות ההורים ברוב המקרים לוקחות חלק משמעותי בעיצוב הפעילות של המרכז למשפחה ובמקרים שונים גם בעיצוב השירותים לכלל המשפחות במועצה.
3. ישנן קבוצות מנהיגות אשר קיבלו את חסותו של ראש העיר והן משולבות בפורומים ייעודיים לצרכים מיוחדים בהם הן יכולות לבטא את צרכיהן של משפחות מול ממשקים שונים במועצה. ברוב המקרים מדובר על פורום ייעודי או ועדות לנושא צרכים מיוחדים בישוים ולא בוועדות ציבוריות אחרות (כמו ועדות חינוך) שבהן קבוצות מנהיגות ההורים כמעט ואינן פעילות.
4. ישנה פעילות הורית פרטנית רבה בתחום החינוך או התכנסות אד-הוק של הורים בעלי אינטרס משותף. חשוב לציין שאין כמעט פעילות של ועדי הורים בבתי הספר לחינוך מיוחד שדומה לפעילות של ועדי הורים בבתי ספר רגילים ובכל מקרה, הורים לילדים עם מוגבלות במועצה ישתייכו לבתי ספר מחוץ למועצה כך שוועד הורים בית ספרי אינו עונה למטרה זו.
5. הצורך בשולחן עגול העוסק בצרכים של משפחות לילדים עם מוגבלות ולתחום המוגבלות בכלל עולה בכל הראיונות.
6. שיתוף ציבור עמוק שכולל הקצאת תקציבים משותפת עם הורים (co-budgeting), עיצוב תוכניות אסטרטגיות (co-design) או עיצוב מבנים ייעודיים לאנשים וילדים עם מוגבלות (co-planning) כלל לא עלה בראיונות. כמו כן, אף מועצה אינה עורכת סקרי שביעות רצון או תהליכי משוב קבועים מול משפחות אלה. כן נערכים, בעיקר על ידי מנהלות המרכזים, מיפויים בקרב המשפחות לאיתור צרכים. במקרים ספציפיים נמסר כי ישנה הפעלה משותפת של שירותים (co-delivery), בעיקר כאשר מדובר על אירועים של חודש המודעות בהם ההורים משתתפים בכל תהליך היצירה וההפעלה אולם לא דווח על הפעלה של מסגרות או שירותים קבועים יחד עם ההורים. נושא ההפעלה המשותפת של שירותים לא עלה כמטרה של המרכזים למשפחות אשר רוכשים את 'ההפעלה' ממדריכים/קבלנים חיצוניים.

התנדבות

1. אין אחידות בנושא הפעלת מתנדבים בשל השונות בבשלות המרכזים: ישנם מרכזים שמפעילים מתנדבים קבועים ושאינם קבועים (מכילות, בני נוער, מתנדבים ותיקים) וישנם מרכזים שנמצאים בשלב עיצוב הפעילות ואינם זקוקים למתנדבים בשלב זה.
2. חלק מהמרכזים ויתרו על הפעלת מתנדבים ארעיים בשל מגבלות התו הסגול.
3. באופן ברור עולה כי ניהול מערך מתנדבים דורש שעות עבודה רבות ותקצוב רכו המתנדבים נעשה בחסר (חלקיות קטנה של משרה).
4. במרכזים בהם אין הפעלת מתנדבים עלה צורך בהגמשת מודל כח האדם של המרכז לטובת רכו קהילתי אשר מתאים יותר לליווי קבוצות המנהיגות. ראוי לשקול להרחיב את הגדרת כח האדם במודל האזורי.

אתגרים ותפיסת עתיד

1. אתגר משמעותי שעומד בפני המרכז למשפחות הוא יצירה של פלטפורמות מוסדרות לממשקים, כדי שהעבודה עם המרכזים למשפחות לא תהיה תלויה ביחסים בין אישיים (חיוביים או שליליים).
2. אתגר משמעותי נוסף בהעברת המידע בין הממשקים שכרגע נתקלת בבעיה אתית של העברת מידע. לכן, יש צורך לבסס תשתית אתית להעברת מידע אודות משפחות.
3. קיים קושי בתכנון ארוך טווח בתקופת הקורונה- פעילויות מתוכננות ולאחר מכן מתבטלות.
4. פעילות המרכזים מתייקרת מאוד בעבודה בקפסולות.
5. בעתיד המרכזים ישובו לשגרת מפגשים רגילה ואז שיקולי המיקום הפיזי של הפעילות ישובו להיות מרכזיים. חשוב לשקול את סנכרון תצורת אספקת השירותים בדומה למחלקה לשירותים חברתיים באותה מועצה אזורית ועל בסיס זה לייצר את מודל ההפעלה של המרכזים האזוריים. לעיתים יידרש המרכז למקם מספר שלוחות פיסיים או להפעיל שירותים במספר מקומות ללא מרכזים פיסיים קבועים.
6. תפיסת עתיד שעולה מצד מקבלי החלטות בכל המרכזים ובכל הדרגים היא של **בית פיסי למשפחות** שניתן להגיע אליו בזמן סביר והוא פתוח לטובת המשפחות. כמו כן, עולה הצורך בפעילות בימים קבועים (בדומה לפעילות של בית חם לנערות).